

klima a územní plán

vztah adaptačních opatření
na změnu klimatu
a územního plánu Prahy

klima a územní plán – vztah adaptačních opatření na změnu klimatu a územního plánu Prahy

Editor: Ing. arch. Anna Vinklárková
Koncept a koordinace: Ing. arch. Anna Vinklárková
Supervize a korektura: Mgr. Václav Orcígr
Autorky textů: Ing. arch. Anna Vinklárková,
Mgr. Michaela Babišová, Mgr. Valentýna Heřmánková,
Martina Valášková, Ing. arch. Karolína Plášková
Autor odborného posouzení Metropolitního plánu:
Ing. arch. Petr Klápště, PhDr.

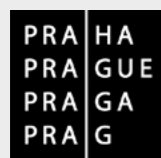
Grafický design: Terezie Unzeitigová
Doprovodné ilustrace: Terezie Unzeitigová
Písmo: text – Rubik, nadpisy – Karrik.
Autory písma Karrik jsou Jean Baptiste Morizot
a Lucas Le Bihan, písmolijna Velvet Type Foundry.

V roce 2022 vydala Arnika, z.s. v licenci CC BY ND,
první vydání.

Arnika – Centrum pro podporu občanů,
Seifertova 85, Praha 3, 130 00,
www.arnika.org

ISBN 978-80-88508-04-5 (Arnika, z.s.)

Vznik publikace finančně podpořilo hlavní město Praha
v rámci projektu "Možnosti implementace adaptačních
opatření do nástrojů územního plánování",
č. DOT/54/12/020713/2021

obsah

předmluva	4
změny klimatu a územní plán	8
praxe jiných měst	26
návrhy opatření pro Metropolitní plán	44
závěrem	68

předmluva

Změny klimatu – prodlužující se vlny letních veder se zvyšující se teplotou, přívalové deště nebo naopak dlouhá období sucha a extrémní jevy jako požáry nebo tornáda – se stále citelněji dotýkají našich každodenních životů. Mnohé z těchto změn jsou v hlavním městě Praze a především v jeho centru umocněny. Vlny letních veder jsou delší a dotěrnější, tepelný ostrov v centru města se nedokáže dostatečně ochladit ani v průběhu noci a řešení problematiky přívalových dešťů či hospodaření s dešťovou vodou jsou v ulicích Prahy náročnější. Praha je tak vůči některým dopadům klimatické změny zranitelnější než zbytek republiky. Protože jsou dopady extrémů počastější (nejen) v Praze stále častější a intenzivnější, je nutné pojmenovávat a odstraňovat bariéry v zavádění a realizaci adaptačních strategií. Jednou z těchto bariér je vakuum mezi adaptačními strategiemi a územním plánem. Zatímco strategie jsou nezávaznými dokumenty, tedy spíše politickou proklamací, která je, nebo není naplněna v závislosti na politické vůli, územní plán je závazný pro každodenní rozhodování stavebních úřadů i pro veškerou developerskou výstavbu.

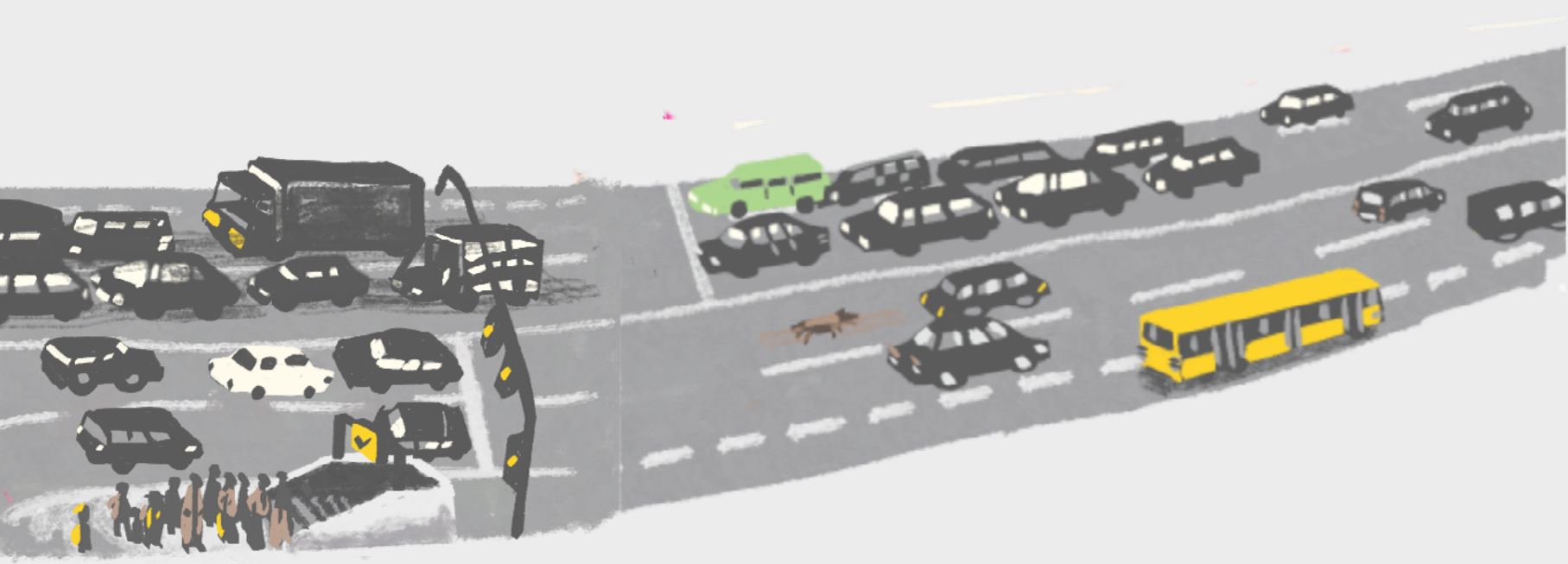
Publikace Klima a územní plán – vztah adaptačních opatření na změnu klimatu a územního plánu Prahy si klade za cíl zmapovat možnosti zavádění opatření zmírňujících dopady změn klimatu na životní prostředí i každodenní život obyvatel metropole do nástrojů územního plánování. Tato spíše populárně-naučná publikace rozhodně není schopna obsáhnout problematiku v celé její šíři a hloubce, ale pokouší se nastínit směr a potenciál možného uvažování.

V prvních kapitolách stručně shrnuje problematiku změn klimatu, městských strategií a územního plánování a pokouší se ozřejmit, jak a proč by měly být provázány. V další části se věnuje příkladům dobré i špatné praxe referenčních měst. Nastiňuje absenci adaptačních opatření v připravovaném územním plánu Brna a nevyužitý potenciál občanské společnosti. Na příkladech německého města Jena a často pozitivně zmiňované Vídně popisuje, jak jsou adaptační strategie implementovány do územních, regulačních či zastavovacích plánů, a snaží se popsat rozdíly a podobnosti mezi společenskými prostředními i formálními systémy, a tím i částečně vyhodnotit přenositelnost do pražského prostředí.

Poslední částí této publikace je série doporučení k návrhu Metropolitního plánu, které pro Arniku zpracoval přední odborník v oboru Ing. arch. Petr Klápště, PhD., neboť v době realizace tohoto projektu právě probíhalo veřejné projednání připravovaného územního plánu Prahy, tzv. Metropolitního plánu (květen a červen 2022). Arnika uplatnila tato doporučení jako námítky, a považujeme za zásadní, aby byly do Metropolitního plánu zapracovány. Přestože jsou šité na míru Metropolitnímu plánu, mohou sloužit jako inspirace zastupitelům/kám i zástupcům/kyním veřejnosti i při změnách platného územního plánu.

Autorkám během práce na tomto projektu i publikaci zcela jednoznačně vyplynulo jedno zásadní doporučení: zastupitelé a zastupitelky Prahy musí využít každé příležitosti – ať už tvorby nového územního plánu, tzv. Metropolitního plánu, či dílčích změn stávajícího územního plánu – k implementaci opatření, která se týkají adaptace na změnu klimatu či zmírňování jejich dopadů. Pro budování klimaticky odolného města pouze strategie nebo lokální projekty nestačí. Je nutná systémová změna a ta je bez zapojení územního plánování a především bez aktivní občanské společnosti neuskutečnitelná. Právě zastupitelům, zastupitelkám a aktivním občanům a občankám je tato publikace určena a doufáme, že jim bude inspirací.

změny klimatu a územní plán

Valentýna Heřmánková
Martina Valášková
Anna Vinklárková

co jsou změny klimatu a jak specificky dopadají na města?

Klimatická krize je komplexním problémem, který nezahrnuje pouze globální oteplování. S růstem průměrné teploty se prohlubují extrémy jak v nízkých, tak vysokých teplotách.¹ Takové posuny k extrémům mohou mít velmi vážné dopady, které můžeme na mnoha místech planety pozorovat již dnes – vlny veder, sucha, přívalové deště a mnoho dalších. Tyto faktory jsou navíc mezi sebou provázány řadou zpětných vazeb, z nichž ty, které se vzájemně posilují dále umocňují negativní dopady a roztáčí tak celý systém k rychlejšímu oteplování a stále větším extrémům. Kromě vážných environmentálních dopadů mají změny klimatu dopady také socioekonomické.

Změny klimatu specificky dopadají na města, která jsou zároveň vůči nim nejzranitelnější, očekávají se především nárůst počtu dní v jednotlivých vlnách veder i v průběhu roku, převládající sucha a nárazové extrémní srážky.² Tyto dopady jsou umocněny městským tepelným ostrovem (relativní oteplení měst vůči okolnímu venkovu), který je tvořen především nevhodnými povrchy ve městě (povrchy mající nízkou odrazivost pohlcují tepelné záření), nárůstem extrémních teplot, odpadním teplem (z domácností, průmyslu atd.), cyklením tepelného záření, akumulací v budovách a zhoršeným prouděním vzduchu ve městě.³ Konkrétně Praha a její centrum patří mezi nejteplejší oblasti v České republice a bude se dále oteplovat.⁴

Už dnes ve městech žije více než 50 % lidské populace, do roku 2050 tento podíl přesáhne 80 %.⁵ V České republice je tento podíl ještě vyšší. Rozvoj měst šel nejprve ruku v ruce s rozvojem průmyslu a se spalováním fosilních paliv a dodnes je jimi ovlivněná podoba měst, jejich tvar, rozloha a infrastruktura. Následná dlouholetá urbanizace, která většinou preferovala automobilovou dopravu bez ohledu na energetické nároky města či klimatu, vedla často k neadekvátním řešením v oblasti energetické účinnosti a dalších územně plánovacích řešení jako je například hustota a prostupnost zástavby nebo obecná podpora pěší a cyklistické mobility. To jsou trendy spíše až posledních let, nicméně v českém prostředí je stále relativně obtížné je prosazovat a realizovat.

zdroje

¹ <https://chmibrno.org/blog/2021/08/11/proc-je-rozdil-v-prumerne-teplote-v-radu-desetin-stupne-ci-jednotek-stupnu-dulezity/>

² <https://www.klimatickazmena.cz/cs/adaptace/mesta/>

³ Marek V. Michal a kol., 2022. Klimatická změna – příčiny, dopady a adaptace. Academia, Praha.

⁴ https://adaptacepraha.cz/wp-content/uploads/2019/08/analyticka_strategie_adaptace.pdf

⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7604195/KS-HA-16-001-EN-N.pdf/76c007e9-6c1d-435a-97f8-e5ea700aa149?t=1473164527000>

co je to adaptace a co mitigace

MITIGACE znamená předcházení změně klimatu ve smyslu jejího zmírnění či zpomalení. Nejčastěji je s mitigací spojována redukce vypouštění skleníkových plynů. Příkladem je využívání obnovitelných zdrojů energie, preference nízkoemisních druhů dopravy nebo zvyšování energetické účinnosti.

ADAPTACE představuje vyrovnání se s dopady měnícího se klimatu. Za adaptační opatření je možno považovat v podstatě jakoukoliv úpravu, která vede ke snižování zranitelnosti vůči dopadům klimatické změny. Jsou to tedy konkrétní opatření, která pomohou včas se přizpůsobit očekávanému suchu, vlnám veder, extrémním výkyvům počasí a dalším projevům globálních klimatických změn. Příkladem je využívání a zadržování dešťové vody či posílení zeleně.

adaptační opatření

Projevy klimatické změny ve městech je třeba urgentně řešit. Nejčastěji se mluví o dvou způsobech – adaptaci a mitigaci. Adaptací se rozumí přizpůsobení a příprava měst i krajiny na extrémní počasí, jako jsou sucha, letní vedra nebo přívalové deště a povodně. Většina evropských měst proto připravuje a realizuje politiky s vhodnými adaptačními opatřeními, která mají městům pomoci problémy způsobené klimatickou změnou zvládat.

Praha vypracovala [Strategii adaptace na klimatickou změnu](#), kterou nyní musí implementovat do svých závazných regulativů, jako jsou územní plán a další. Prosazovat cíle vytyčené Strategií adaptace je nyní jedním z hlavních úkolů metropole. Myslet je ale třeba i na zásadní omezení produkce skleníkových plynů a dalších znečišťujících látek, které přispívají ke změně klimatu, tzn. Praha musí řešit i mitigaci. O to by se Praha měla pokusit v rámci opatření souvisejících s vyhlášením stavu klimatické nouze.

Mezi konkrétní adaptační opatření může být zahrnuta celá řada kroků – mohou to být opatření "zelená", jako je vytváření zelených střech, ozeleňování fasád, vytváření vodních prvků v parcích, péče o drobné vodní toky, sázení stromořadí a péče o ně, nebo tzv. šedá opatření – technická – ať už jde o barvy a materiály fasád, materiálové řešení ulic, které nepohlcuje tolik tepla jako tmavé asfaltové povrchy, nebo o povrchy, které umožňují

zasakování srážek, potažmo vhodná péče o volná prostranství. Jednou z nejdůležitějších činností je však územní plánování, které bere v úvahu všechny možné scénáře vývoje a vytváří podmínky pro to, aby adaptační opatření fungovala.

Nejúčinnějším nástrojem, který má město ve svých rukou, je samozřejmě [územní plán](#). V dnešním světě je třeba opustit myšlenku územního plánu jako dokumentu, který má za cíl řešit jenom architekturu. Město nejsou a nebudou jenom domy, město musí být hlavně příjemným prostorem pro život jeho obyvatel. Územní plán musí umět pracovat také s požadavky na mitigační a adaptační opatření. Nyní připravovaný [Metropolitní plán](#) má jedinečnou možnost do svého obsahu zařadit požadavky nejen ze strategického plánu, ale také ze vznikající adaptační strategie. Bohužel se zdá, že vzhledem k jeho koncepci i zpracovatelskému týmu budou schopnosti Metropolitního plánu v kontextu klimatické změny minimální.

Je třeba zohlednit fakt, že tepelný ostrov, vedra i problémy se srážkovou vodou se pojí s narůstající výstavbou a mizením volných ploch. Pokud tedy Metropolitní plán stojí na myšlence zahušťování výstavby, musí vždy říct nejen "zahušťujeme", ale i to, jak bude reagovat na výrazné zvýšení teplot ve městě, sucha a jaká opatření navrhuje ke zmírnění těchto dopadů. Metropolitní plán by měl říci, jak si představuje udržitelné město. Je to jeho hlavní

úkol a povinnost jeho tvůrců. V dnešním světě udržitelnost spočívá ve vytvoření podmínek pro kvalitní život obyvatel města a ve snižování energetických potřeb provozu města, proměně zdrojů energie, zkvalitnění dopravy směrem k udržitelné mobilitě (zejm. s důrazem na pěší a cyklistickou dopravu a městskou hromadnou dopravu) a jiných systémových krocích. Když je někde příliš horko nebo se tam nedá dýchat, územní plán by měl říct: „Tady se už nestaví! Sem patří stromy! "

Vedle politických kroků, systémových řešení nebo odborných plánovacích dokumentů ovšem existují i možnosti adaptace, které může realizovat každý z nás. I ta nejdrobnější opatření a změna chování mohou pomoci k tomu, aby se ve městě lépe žilo – o nich píšeme v našich dalších publikacích.

mitigační opatření

Některé z emisních zdrojů jsou nám patrné na první pohled. Zejména velká města jsou zahlcena přebujelou dopravou, která má významný vliv na místní klimatické podmínky. Řada měst již přistoupila na proces razantního omezování automobilové dopravy – např. zpoplatněním vjezdu do centra nebo nastavením přísnějších parkovacích poplatků – a naopak výrazně podpořila hromadnou dopravu a proces jejího přechodu na zelenější energie. Pomoci může i způsob plánování. Z hlediska udržitelnosti měst často má větší smysl namísto investic do nových obřích infrastrukturních

staveb podporovat tzv. "město krátkých vzdáleností", decentralizovat obchody a služby do jednotlivých lokalit a umožnit tak zajištění potřeb obyvatel bez toho, aby k tomu nezbytně potřebovali auto. Je třeba využívat tyto i další nástroje, aby se Praha stala znovu městem pro lidi místo městem pro auta.

Jiné oblasti městské mitigace možná nemusí být na první pohled tak zřejmé. Zejména jde o energetickou bilanci budov. To, jakou energii využíváme ke svícení, topení a chlazení, i jaká je energetická efektivita domů, kde bydlíme či pracujeme, má vliv nejen na naši ekologickou stopu, ale také na naše město. Na jedné straně mitigace začíná v energetické politice státu. V případě Česka jsme stále závislí na špinavé energii z uhlí, kterou je třeba co nejrychleji nahradit udržitelnými zdroji. Na druhé straně je třeba zlepšovat energetické vlastnosti budov, např. investicemi do izolací, podporou zelené energie, využívat nové technologie v oblasti vytápění a cirkulace vzduchu apod. Budovy mohou samy přispívat do energetické sítě či využívat vlastní energii např. umístováním solárních panelů nebo pomoci šetřit vodou sběrem dešťové a šedé vody. Více o komunitní udržitelné energetice se dozvíte na webu projektu [Pražského společenství obnovitelné energie](#).

Mitigační opatření se samozřejmě musí dotknout také průmyslu. To už ale souvisí spíše se širšími strategiemi a politikami na úrovni státu.

souvislost adaptace Prahy a územního plánování

Hlavní město Praha je vůči dopadům klimatické změny zranitelnější než zbytek republiky. Například možnosti řešení problematiky hospodaření s dešťovou vodou jsou v ulicích Prahy náročnější než v jiných městech a vlny letních veder jsou delší a dotěrnější. Tepelný ostrov v centru města se pak nedokáže dostatečně ochladit ani v průběhu noci a vlny veder jsou rozhodně jedním z faktorů, který vyhání stále obyvatele z centra Prahy. Protože jsou dopady extrémů počasí v Praze stále častější a intenzivnější, je nutné pojmenovávat a odstraňovat bariéry v implementaci a realizaci adaptačních strategií.

Jako zásadní v celé České republice a především v Praze lze vnímat vakuum mezi adaptačními strategiemi, mezinárodními závazky a realitou každodenního rozhodování úřadů o umístování staveb danou především závazným územním plánem. Praha má za účelem adaptace na změnu klimatu k dispozici množství strategických dokumentů a politik, ať už na úrovni města (Strategie adaptace hl. m. Prahy na klimatickou změnu), státu (Politika ochrany klimatu v ČR 2017–2030, Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, doplněná Národním akčním plánem adaptace na změnu klimatu) či na úrovni mezinárodní (Adaptační strategie Evropské unie). Jejich implementace do praktických opatření však často za cíli stanovenými v těchto dokumentech značně pokulhává, a to jak v jednotlivých projektech rozvoje území a výstavbě, tak i v systémovém uchopení této problematiky.

Zásadní je chybějící článek mezi jednotlivými opatřeními, cíli strategických dokumentů a "každodenní realitou" rozvoje Prahy. Mantiely jsou dány především územně plánovací dokumentací, čili územním plánem a jeho změnami, a podkladovými studii k těmto dokumentacím. Toto vakuum mezi strategiemi a územně plánovacími nástroji příznačně dokazuje i skutečnost, že problematika územního plánování není (s výjimkou uvedení územního plánování jako bariéry) v Implementačním plánu Strategie adaptace hl. m. Prahy na klimatickou změnu 2020–24 vůbec zmíněna.

Doplnit chybějící článek mezi strategiemi a územním plánem, jeho změnami a případně i podkladovými studii, je klíčové. Právě územní plán je totiž zhmotněním politiky rozvoje města (zadávají i schvalují ho zastupitelé) a může tak implementovat adaptační i mitigační požadavky. Územní plán je jak pro úřady, tak i pro developery na rozdíl od strategií závazný. Je proto nutné veškerá opatření, která se týkají adaptace Prahy na změnu klimatu, či mitigačních opatření, která vůbec lze do územního plánu začlenit, vtělit do jeho regulativů. Vytvořit tento most mezi strategiemi a územním plánem může být zásadním krokem k nalezení fungujícího systémového řešení. Pokud totiž chceme budovat klimaticky odolné město, bez využití územního plánu se neobejdeme.

využitelnost nástrojů územního plánování

Nástroje územního plánování jsou na úrovni státu (politika územního rozvoje, resp. nově územní rozvojový plán), na úrovni kraje (zásady územního rozvoje), na úrovni obce (územní plán) a nepovinně na úrovni části obce (regulační plán). Všechny tyto dokumenty jsou závazné. Dalším nástrojem jsou územní studie, kterou jsou, na rozdíl od výše uvedené územně plánovací dokumentace, nezávazné (podrobněji dále).

územní plánování na úrovni kraje a státu

V České republice máme tzv. top-down systém územního plánování, to znamená, že máme nadřazené závazné dokumenty na úrovni státu a krajů, jejichž požadavky mají jednotlivé obce povinnost přenést do svých územních plánů. Pro celou ČR to je tzv. politika územního rozvoje (bude v blízké době nahrazena tzv. územním rozvojovým plánem). Tento dokument schvaluje vláda, zpracování zadává Ministerstvo místního rozvoje a je povinnost ho aktualizovat každé čtyři roky. Jeho hlavním úkolem je stanovit rozvojové plochy a koridory (např. pro dálnice či vysokorychlostní železnici), stanovit obecné zásady udržitelného rozvoje a rovněž pojmenovat oblasti, úkoly a problémy k řešení republikového nebo přeshraničního významu. Problém je, že přestože s většinou priorit stanovených tímto dokumentem lze souhlasit, priority udržitelného rozvoje stanovuje jen obecně.

Tento nekonkrétní popis poskytuje příliš široké pole možného výkladu a v praxi v podstatě nelze těmito prioritami úspěšně argumentovat (např. při připomínkování konkrétních územních plánů či jejich změn).

Až do poslední aktualizace (č. 4, závazná od 1. 9. 2021), kdy do politiky přibyla vymezení oblasti sucha, která zahrnuje skoro celou ČR, se politika územního rozvoje problematikou změn klimatu a jejich dopadů na ČR de facto nezabývala (až na některé související velmi drobné požadavky typu remízky).

Na úrovni kraje plní obdobnou úlohu jako politika územního rozvoje tzv. zásady územního rozvoje. Pořizuje je krajský úřad a zadání i výsledný dokument schvaluje zastupitelstvo kraje. Aktualizují se rovněž každé čtyři roky (v jiném termínu než politika územního rozvoje). Způsob, podrobnost zpracování a částečně i větší či menší zaměření na některá témata (např. krajinu) se v různých krajích liší, ale jejich hlavním úkolem je opět vymezení rozvojových či problematických ploch a koridorů a především stanovení zásad rozvoje těchto oblastí. To znamená stanovení úkolů pro územní plán.

top-down systém

Hlavní výhoda systému top-down (který má samozřejmě i celou řadu nevýhod) je ta, že to, co je uvedeno v nadřazené dokumentaci, musí být do té nižší zpracováno. Např. pokud se posune trasa části Pražského okruhu dále od Prahy a zpracují ji Zásady územního

rozvoje Středočeského kraje, je povinností všech obcí zanést ji do svých územních plánů. Automatickou nevýhodou je pak to, že si o důležitých infrastrukturních stavbách jako je např. i druhá ranvej pražského letiště, nemohou obce rozhodovat samy.

Pokud by měla být využita výhoda top-down systému pro odolnost obcí vůči změně klimatu a přizpůsobení se probíhajícím změnám, je nutné již do zadání příštích aktualizací těchto dokumentů na úrovni státu a kraje napsat, že do nich mají být začleněny požadavky národních i mezinárodních strategií, čímž se tyto požadavky stanou závaznými a obce je budou muset zpracovat do svých územních plánů. Hlavním úskalím potom ale bude, jak se s obecnými formulacemi zpracovatelé jednotlivých územních plánů popasují. Pokud nebudou chtít usilovat o adaptaci na změny klimatu, mohou se s požadavky vyrovnat stylem à la chytrá horákyně – požadavky zapracují, ale natolik formálně, že nebudou mít skoro žádný reálný dopad.

specifická situace Prahy

Praha má zásady územního rozvoje (závazný dokument na úrovni kraje) na zpracované poměrně kvalitně, neboť úkoly pro rozvojová a transformační území i obecné zásady rozvoje Prahy stanovuje poměrně pečlivě a podrobně. Problém s obecnými, často nevymahatelnými frázemi ale částečně přetrvává i zde, neboť co není stanoveno přesným číslem, je vystaveno riziku dlouhých právních a soudních sporů.

Do pražských zásad územního rozvoje se postupně s aktualizacemi přidávala i mitigační opatření, především ta, která souvisí s polycentrickým rozvojem města, prioritou veřejné dopravy či městem krátkých vzdáleností a zásady vždy rovněž usilovaly o ochranu zeleně. Problém sucha, přívalových dešťů, tepelného ostrova nebo energetické náročnosti provozu města a zdroje této energie ale pražské zásady neřeší.

Specifikum Prahy, která je zároveň městem i krajem spočívá v tom, že si Praha svůj "krajský dokument" zpracovává sama. To znamená, že jejich zadavatelem je magistrát (v přenesené působnosti státní správy) a jejich zpracovatelem Institut plánování a rozvoje (IPR). Tyto úřady jsou ale zároveň opět zadavatelem a zpracovatelem připravovaného územního plánu Prahy, tzv. Metropolitního plánu, a změn platného územního plánu (a dokonce i dalších dokumentů jako jsou studie). Můžeme se tak dostat do situace, ve které systém českého územního plánování přestane fungovat – zásady územního rozvoje (závazný krajský dokument) by totiž měly zadávat úkoly pro územní plán (závazný dokument na úrovni obce) a pokud si úředníci magistrátu či IPRu "nechtějí" nějaký úkol zadat, tak si ho nezdají.

Při poslední aktualizaci tohoto krajského dokumentu se tak stalo, že namísto, aby byl připravovaný návrh Metropolitního plánu (územního plánu) přizpůsoben podrobným podmínkám stanoveným zásadami územního rozvoje, byly naopak krajské zásady přizpůsobeny Metropolitnímu plánu. Byly z nich vypuštěny některé podmínky a úkoly tak, aby ve výsledku vyhovovaly návrhu Metropolitního

plánu. (Některé podmínky se do zásad v průběhu projednání vlivem dotčených orgánů státní správy zase vrátily, ale ne všechny.)

územní plánování na úrovni města

územní plán a jeho změny

Územní plán je klíčovým podkladem pro rozhodování o tom, co se ve městě staví. Je závazný pro rozhodování úřadů i veškerou výstavbu. Územní plán určuje, kde bude park, škola, nové kanceláře nebo byty a jakou budou mít kapacitu. Územní plán i veškeré jeho změny či úpravy schvalují magistrátní zastupitelé. Právě oni tak mají rozvoj Prahy pevně v rukou.

Praha má platný územní plán z roku 1999 a připravuje nový územní plán, tzv. Metropolitní plán, který je založený na nové metodice. Platný územní plán člení Prahu na jednotlivé plochy. Každé z nich je přiřazena určitá funkce – mohou být určeny pro bydlení, administrativu, obchod, služby či mix těchto funkcí, výstavbu škol a nemocnic nebo pro parky a zeleň či ulice a náměstí.

Platný územní plán ale podléhá velkému množství změn, které jsou nejčastěji iniciovány vlastníkem pozemku, méně často městskou částí. Právě změny jsou v Praze velkým problémem, protože se stovky pozemků, na kterých se nachází nebo nacházela zeleň, změnila na stavební parcely. Vzhledem k nepřehlednosti podkladů a náročnosti schvalovacího procesu podléhají malé kontrole zastupitelů i veřejnosti – běžní lidé se o probíhajících změnách většinou ani nedozví. Téměř každý měsíc se na zasedání zastupitelstva schvalují další a další změny (jiné funkční využití) a úpravy (navýšení kapacit zástavby) územního plánu. Přestože se k jednotlivým změnám vyjadřují jak městské části, tak odbor územního rozvoje magistrátu i Institut plánování a rozvoje, neposuzuje nikdo komplexní dopad všech přijímaných změn na rozvoj Prahy. (Studie, která by posuzovala vzájemný dopad alespoň velkých změn, nebyla nakonec zadána z důvodu blízkého se horizontu přijetí Metropolitního plánu.)

Pokud jde o adaptační a mitigační opatření můžeme z platného územního plánu jmenovat především snahu o preferenci veřejné dopravy (umístováním kapacitní zástavby v blízkosti stanic metra apod.), poměrně dobrou ochranu zeleně a podíl zeleně a nezastavěných ploch (koeficient zeleně) v jednotlivých blocích, který umožňuje zasakování vody. Změny územního plánu však mnohé z toho nabourávají – umísťují kapacitní zástavbu i jinam, než jsou stanice veřejné dopravy, zastavují zeleň, povolují výjimky z koeficientu zeleně (dokonce

i 100 % zastavění pozemku). Platný územní plán se tak pomalu stává z pohledu potřeby adaptace na změny klimatu neúčinným. Nikoli však vinou svých regulativů či "zastaralosti", ale spíše nekonceptním přístupem k rozvoji Prahy, který je výsledkem procesu, ve kterém záleží především na tom, co si developeři prosadí. Na druhou stranu je pravda, že mnohé nástroje, které bychom potřebovali pro řešení klimatické krize, postrádá – energetickou koncepci, preferenci pěší a cyklistické dopravy, ekologicky adekvátní náhradu za kácení či povinné regulační plány (podrobnější územně plánovací dokumentaci než je územní plán) pro rozvojová území. Právě regulační plány přitom mohou – jako v případě Vídně – lokální adaptaci na změny klimatu velmi pomoci.

metropolitní plán

Metropolitní plán je připravovaný nový územní plán hl. m. Prahy, který, bude-li schválen, stanoví pravidla pro výstavbu na další desítky let. V celé Praze se budou měnit podmínky pro zástavbu a může se stát, že bude moci vzniknout vysoká či kapacitní stavba v lokalitách, kde například podle platného územního plánu nemůže. Metropolitní plán v podstatě nepoužívá regulace funkcí a je založený na úplně nové metodice – na slovním popisu lokalit, výškové regulaci pomocí systému čtverců 100 x 100 metrů a na parametrické regulaci vyjádřené například procentem z plochy transformačního území.

S ohledem na udržitelný rozvoj a snížení závislosti na fosilních palivech je nutné směřovat výstavbu především v docházkové vzdálenosti od stávajících či plánovaných stanic metra, tramvaje nebo vlaků. Metropolitní plán sice často navrhuje zástavbu v blízkosti stanic metra, zároveň však plánuje kapacitní i výškovou zástavbu v odlehlých lokalitách jako je Bohdalec, Pelc-Tyrolka či Trojské údolí. Neprioritizuje veřejnou dopravu, ale naopak umožňuje realizaci řady sporných staveb pro automobilovou dopravu. Prostupnost města pro pěší a cyklisty řeší nedostatečně.

Metropolitní plán dle posouzení expertního týmu Arniky nesleduje trend tzv. města krátkých vzdáleností, pro něž je vytváření lokálních center u stanic kolejové dopravy základním kritériem. Tato lokální centra, v nichž je dostupná základní vybavenost, by měla být v docházkové vzdálenosti z obytných celků. Parametrickou regulací, která stanovuje pouze procentuální podíl, ale nikoli umístění či další podmínky, nelze z velkých transformačních území ani ze stávajících čtvrtích město krátkých vzdáleností vytvořit.

Praha se ve svých strategiích i klimatickém plánu zavázala prosazovat zásadní opatření na zmírnění dopadů klimatické krize i předcházet jejímu dalšímu prohlubování. Metropolitní plán však jako závazný a nejdůležitější nástroj územního plánování na tyto hrozby nereaguje. Na teplotu v lokalitě a zasakování vody má zásadní vliv např. míra zpevněných ploch, uspořádání veřejných prostranství či řešení parků

a drobných ploch zeleně. Metropolitní plán ale naopak umožňuje hustou zástavbu v širším centru města a na většině transformačních lokalit; v centru města, které trpí problémem tepelného ostrova, nezahrnuje v podstatě žádná zásadnější adaptační opatření.

Arnika proto požádala předního odborníka v oboru adaptací měst na klima Petra Klápštěho, aby zpracoval doporučení k návrhu Metropolitního plánu, která naleznete v poslední části této publikace. Arnika uplatnila tato doporučení v průběhu veřejného projednání jako námítky, a považuje za zásadní, aby byly do Metropolitního plánu zapracovány. Přestože jsou šité na míru Metropolitnímu plánu, mohou sloužit jako inspirace zastupitelům/kám i zástupcům/kyním veřejnosti i při změnách platného územního plánu.

regulační plány

Regulační plán je, zjednodušeně řečeno, podrobnější územní plán. Zatímco územní plán reguluje plochy velikosti bloku či několika bloků a stanovuje spíše funkci a kapacity zástavby, regulační plán umí stanovit podmínky pro jednotlivé domy, resp. pozemky či jejich skupiny. Může (ale nemusí) regulovat parter, výšku a funkci zástavby a mnohé další, ale hlavně může regulovat podíl zeleně na stavebních i veřejných pozemcích – může určit prostor pro stromy v ulicích i mít další požadavky na veřejná prostranství, jako je jejich materiálové řešení či možnost zasakování vody.

Z hlediska adaptace i mitigace tak mohou sehrát regulační plány poměrně zásadní roli. Díky regulaci parteru mohou vytvořit tzv. město krátkých vzdáleností, jehož princip spočívá v tom, že obchody a služby každodenní potřeby by měli obyvatelé mít v docházkové vzdálenosti. Díky regulaci stromů, zeleně a povrchů veřejných prostranství může být zásadně zlepšeno lokální mikroklima, neboť právě stromy a další zeleň, odrazivost či akumulace tepla povrchy a zasakování a následné postupné odpařování vody na něj mají zásadní vliv.

Praha bohužel regulační plány nevyužívá (v Praze je jediný regulační plán Anenské čtvrti na Starém Městě), ale jejich zavádění je "jen" otázkou politické vůle, neboť o jejich pořízení a vydání rozhoduje zastupitelstvo (regulační plán prochází obdobným veřejným projednáním jako územní plán.). Ve Vídni nebo Mnichově jsou regulační plány běžně užívaným nástrojem. Jde o dokumenty poměrně jednoduché – regulují, co je podstatné pro kvalitu života a mikroklima nové čtvrti, ale rozhodně ne každý detail jako sklon či výšku střechy.

územní studie

Územní studie mají narozdíl od výše uvedených dokumentů tu výhodu a zároveň i nevýhodu, že jsou nezávazné a že je jejich obsah i proces pořizování zákonem jen velmi málo definován. Aby se územní studie stala alespoň tzv. neopominutelným podkladem – to znamená, aby ji stavební úřad při rozhodování

o jednotlivých stavbách musel zohlednit (buď rozhodnout v souladu s touto studií, nebo zdůvodnit, proč rozhodl jinak) – musí ji v případě Prahy zadat a schválit magistrát (státní správa) a musí být registrována v celorepublikovém systému. Územní studie bez formálního schválení a zaregistrování je jen "cárem papíru", který stavební úřad může naprosto ignorovat. (Urbanistické studie ani žádné jiné další názvy stavební zákon nezná, platí pro ně tedy to, co pro nezaregistrovanou územní studii.) Územní studie nemusí být ze zákona projednávána ani s veřejností, ani s vlastníky, na druhou stranu to ale zákon ani nezakazuje. Územní studie bývá schvalována radou či zastupitelstvem, přestože ani to není ze zákona nutné a stačilo by schválení magistrátem (státní správou).

Z pohledu implementace adaptačních a mitigačních opatření má územní studie tu výhodu, že je velmi široká škála možností, jak ji zpracovat (včetně vymezení území) a lze do ní tudíž zapracovat požadavky, které by se do závazné dokumentace zapracovávaly jen velmi obtížně, nebo by jejich zapracování nebylo možné vůbec. Navíc ji lze zpracovat i v poměrně krátkém čase a pokud je vůle, je možno jí pořizovat se zapojením veřejnosti a zapracováním jejích podnětů.

strategické dokumenty o klimatu

na úrovni města

Strategie adaptace hlavního města Prahy na změnu klimatu

je hlavní strategický dokument hlavního města Prahy. Obsahuje přehledný a dobře vypracovaný popis konkrétních dopadů změn klimatu na Prahu, včetně příkladů dobré praxe. Lze v něm najít přehled všech strategických dokumentů, které se týkají adaptací na změny klimatu.

Při hledání argumentace pro jednání s politiky či úřady doporučujeme zejména kapitoly A – Adaptace na zvyšování teploty, tepelný ostrov města a vlny horka, B – Adaptační opatření

na snížení dopadů přívalových dešťů, povodní a dlouhodobého sucha na území hl. m. Prahy, C – Adaptační opatření na snížení energetické náročnosti Prahy a adaptaci budov a E – Adaptační opatření v oblasti udržitelné mobility.

Kapitola A obsahuje opatření zelené infrastruktury (parky, zeleň, stromořadí, zahrádkové osady, vnitrobloky, komunitní zahrady atd.) a zvyšování biodiverzity. Kapitola B obsahuje opatření proti povodním a opatření modré infrastruktury (zasakování, retence, obnovení přirozených toků, šedá infrastruktura).

Kapitola C obsahuje opatření týkající se obnovitelných zdrojů energie (diverzifikace zdrojů, renovace budov ve vyšším energetickém standardu, úsporné urbánně-stavební struktury, adaptační prvky budov, vysoká odrazivost povrchů, udržitelná výstavba – doporučuje jít v požadavcích nad rámec povinností stanovených legislativou a zároveň vybírat stavby podle dopadů na životní prostředí, nikoliv podle ceny). Kapitola E obsahuje opatření v dopravě (MHD, nízkoemisní doprava).

Klimatický plán hlavního města Prahy do roku 2030

je tzv. akčním plánem výše zmíněné strategie, na kterýou obsahově navazuje. Jedná se jak o vlastní strategický dokument metropole k přijetí opatření ke snížení klimatických dopadů města, tak o naplnění mezinárodního závazku [Paktu starostů a primátorů](#), iniciovaného Evropskou komisí.

Praha považuje tento dokument za „[vlajkovou loď úsilí o uhlíkově neutrální metropoli v roce 2050](#)“. Jeho realizace během následujících deseti let počítá se snížením objemu produkováných emisí oxidu uhličitého o 45 % oproti roku 2010. Tohoto cíle má být dosaženo realizací 69 konkrétních opatření, která jsou v plánu rozdělena do čtyř sekcí: udržitelná energetika a budovy, udržitelná mobilita, cirkulární ekonomika a adaptační opatření.

V klimatickém plánu hlavního města Prahy se můžete v argumentaci opřít o kapitoly: 4 – udržitelná energetika a budovy (obnovitelné zdroje energie, město krátkých vzdáleností – podmínky pro developery, modrozelená infrastruktura); 5 – udržitelná mobilita (rozvoj MHD – prioritně nejúspornější metro, vlaky, nemotorová doprava); 7 – adaptační opatření (modrozelená infrastruktura, revitalizace, zasakování vody, podpora energeticky úsporných novostaveb, obnovitelné zdroje energie, vnitrobloky, zahrádkové osady, komunitní zahrady).

zdroje

https://adaptacepraha.cz/wp-content/uploads/2019/08/adaptacni_strategie.pdf

https://klima.praha.eu/DATA/Dokumenty/Klimaticky_plan_HMP_2030_revidovany_k_27_5_2021.pdf

na úrovni státu

Politika ochrany klimatu v ČR 2017–2030

je [zastřešující dokument udávající rámec klimatické politiky ČR](#), ve kterém je popsána provázanost s dalšími strategickými dokumenty, závazky a legislativou. Představuje dlouhodobou strategii ČR v oblasti klimatu a nízkouhlíkového rozvoje. Ta je ale popsána poměrně obecně se zaměřením na ekonomické a legislativní nástroje a nepovažuje roli územního plánování za vzhledem ke změnám klimatu výrazněji důležitou. K pročtení doporučujeme zejména kapitoly 5.3. energetika (podpora obnovitelných zdrojů energie a snižování emisí skleníkových plynů) a 5.5. doprava (odkazy na další strategické dokumenty, rozvoj MHD, železnic a alternativních pohonů).

Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách České republiky

[Dokument](#) představuje národní adaptační strategii a je v souladu s adaptační strategií Evropské unie. Na začátku dokumentu je přehled známých faktů o změnách klimatu a jejich dopadů v globálním měřítku i v měřítku

České republiky. Návrhová část obsahuje konkrétní cíle a specifikuje jejich indikátory.

Pro města je vytvořen cíl SC4 “je výrazně posílena odolnost lidských sídel včetně jejich veřejné a zelené infrastruktury”. Cíl je doplněn o specifické indikátory v rámci jednotlivých témat.

Národní akční plán adaptace na změnu klimatu

[Národní akční plán](#) je implementačním dokumentem Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR.

Navrhuje konkrétní úkoly k adaptačním opatřením. Bod SC4 k městům je doplněn přehlednou tabulkou s konkrétními úkoly, pověřeným orgánem, rozpočtem, termíny kontroly atd. Konkrétní body týkající se územního plánování: 4_7.2 (Zpracovat metodický pokyn k problematice zohlednění plánů pro zvládání povodňových rizik v územním plánování); 4_12.2 (Stanovit obecně platné urbanistické požadavky na ochranu před městským tepelným ostrovem (resp. tepelným stresem) a navrhnout způsoby zohlednění městského tepelného ostrova prostřednictvím nástrojů územního plánování); 4_13.1 (Prověřit možnosti ekonomicko-regulačních nástrojů

na mezinárodní úrovni

v územním plánování podporujících lepší využití zastavitelných ploch a zastavěného území za účelem usměrnění rozrůstání sídel a posoudit reálnost jejich zavedení do právních předpisů); 4_14.2 (Zpracovat metodiku vymezování zelené infrastruktury (zahrnující systém sídelní zeleně, systém vodních toků a ploch, prostupnost krajiny a veřejná prostranství) v rámci územně plánovacích dokumentací a ověřit její aplikaci v různých typech území); 4_14.4 (Podporovat pořízení dokumentací sloužících k evidenci a kategorizaci ploch a prvků sídelní zeleně (včetně vodních ploch a na ně vázaných ekosystémů) sloužících jako podklad pro jejich ochranu prostřednictvím územně plánovací dokumentace a pro jejich efektivní správu.

Adaptační strategie Evropské unie

Nová strategie Evropské unie z roku 2021 je součástí Zelené dohody EU (Green Deal). Vyjadřuje urgenci řešení klimatické krize, zdůrazňuje nutnost adaptací vedle mitigací a přináší jednoznačnou vizi pro Evropskou unii: v roce 2050 bude klimaticky neutrální, odolná vůči změnám klimatu a plně adaptovaná na nevyhnutelné změny.

Doporučujeme kapitoly: 2.1.2 Jakákoliv nová investice a opatření, kde se uvádí, že každé politické rozhodnutí by mělo být založeno na informovanosti o stavu klimatu a na odolnosti vůči budoucím změnám, to znamená i plánování územního rozvoje ve městech; 2.2.4 Prioritou by ve městech měla být modrozelená infrastruktura oproti šedé (technické) a investice do přírodě blízkých opatření (tento bod navíc pomáhá k dosažení více cílů Zelené dohody); a 2.3. Investice do klimaticky odolné infrastruktury je důležitá, i když je dražší.

další doporučené strategické dokumenty

New urban agenda (OSN) – <https://unhabitat.org/about-us/new-urban-agenda>

Zelená dohoda – https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_cs

The Urban agenda 2030 [Urban Agenda for the EU | FUTURIUM | European Commission \(europa.eu\)](#)

praxe jiných měst

Karolína Plášková
Michaela Babišová
Valentýna Heřmánková

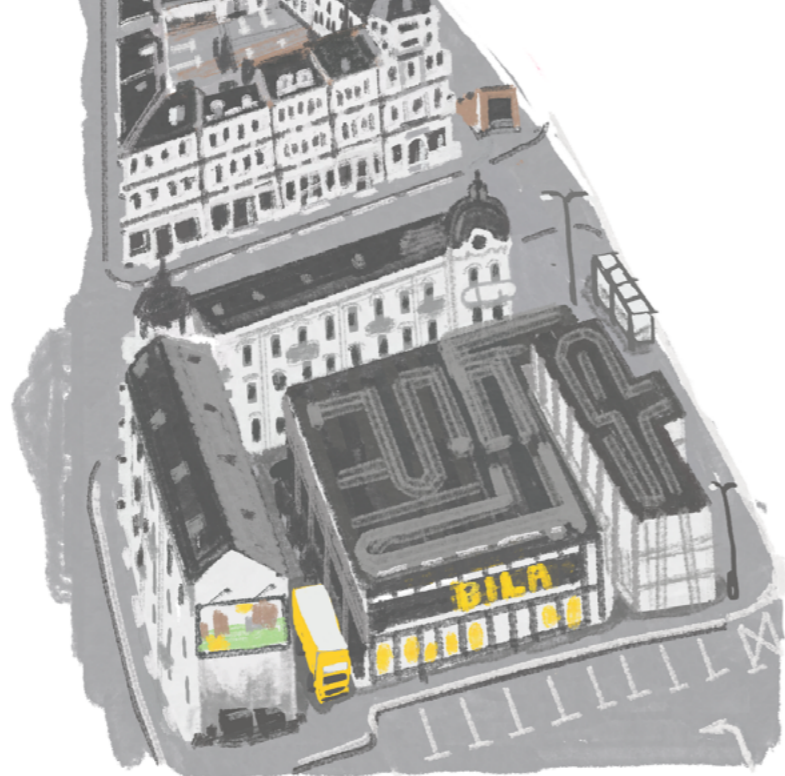
Brno, Česko

rozloha:
230 km²

počet obyvatel:
379 466¹

dlouhý příběh územního plánu Brna

Brno je druhé největší české město. Aktuálně platný územní plán z roku 1994 se udržitelností města nijak nezabývá, zahrnuje pouze nezbytné regulativy stanovené zákonem. Původně se počítalo s platností tohoto plánu do roku 2010, nicméně nový územní plán nebyl doposud (2022) schválen. V roce 2002 rozhodli zastupitelé o zpracování nového územního plánu, čímž byla pověřena architektonická a projekční firma Arch.Design. Ta v roce 2010 dokončila tři varianty konceptu plánu a ty byly v následujícím roce představeny veřejnosti. Nicméně v roce 2013 [zrušil soud Zásady územního rozvoje Jihomoravského kraje](#) (dokumentace nadřazená územnímu plánu) a nebylo tak možné vybrat výslednou variantu koncepce a práce na novém územním plánu byly pozastaveny.

V roce 2014 byla připravena a schválena velká aktualizace územního plánu, která však byla velmi kritizována – např. z důvodu ohrožení budoucnosti zeleně ve městě, legalizace černých staveb apod. Občanské iniciativy v čele s organizací NESEHNUTÍ podaly na město žalobu. Soud vyhověl žalující straně a aktualizaci zrušil, zůstal tak v platnosti územní plán v původní verzi.

Nový územní plán je nutné pořídit ze dvou hlavních důvodů:

1. Musí odpovídat současnému stavu a potřebám rozvoje města a reagovat na výzvy a krize, kterým město čelí či bude čelit.
2. Dle nového stavebního zákona přestanou územní plány schválené před rokem 2007 v roce 2028 platit a rozvoj obce bez územního

plánu by se řídit jen obecně platnými právními předpisy. Nemohly by tak být zohledněny priority města, ani krajinný a urbanistický ráz obce, neplatila by žádná koncepce rozvoje a nebyly by stanoveny výškové limity, ani maximální intenzita zástavby. Termín ukončení platnosti starých územních plánů byl několikrát odložen a původně měly tyto plány skončit již na konci roku 2022.

V roce 2016, kdy byly vydány nové krajské zásady územního rozvoje a bylo možné pokračovat na zpracování nového územního plánu, panovala obava, že do tehdy stanoveného termínu nebude možné pořízení zcela nového územního plánu stihnout. Proto se město v roce 2018 rozhodlo pro dokončení rozpracovaného konceptu, čímž byla pověřena nově vzniklá Kancelář architekta města (KAM). Hlavním cílem nového územního plánu měl být „trvale udržitelný rozvoj a prosperita města“.² Plán byl postupně představen a prošel dvěma koly veřejného projednávání (2020, 2021), kdy je možnost pro uplatnění připomínek a námitek. Původně se plánovalo schválení nového plánu v roce 2022, nicméně v červnu ho zastupitelé vrátili pořizovateli s pokyny k úpravě k novému projednání. Termín pro ukončení platnosti starého územního plánu byl mezitím odložen na rok 2028.³

Podle řady obyvatel a občanských iniciativ byly však návrhy územního plánu nedostatečné – např. v reakci na klimatickou krizi, v ochraně zeleně, podpoře pěší a cyklistické dopravy,

využití veřejného prostoru, hospodaření s dešťovou vodou či dostupnosti malých obchodů – a podali k němu námítky a připomínky. Většina z nich však nebyla zapracována. V návrhu po prvním kole veřejného projednávání byly sice zapracovány formulace o ochraně vnitrobloků nebo zeleně na veřejných prostranstvích, tato opatření však byla definována vágně a v praxi tak mohou mít jen malý, nebo dokonce žádný dopad.⁴ Město je také kritizováno za nedostatečnou participaci obyvatel na návrhu nového plánu a nízkou míru naslouchání jejich potřebám.

Návrh územního plánu soustavně připomínkovali i odborníci oslovení organizací NESEHNUTÍ. Návrh podle nich nestanovoval dostatečné zastoupení zeleně v různých typech ploch a rušil malé, ale významné plochy zeleně ve stabilizovaných plochách tím, že je absorboval do jiných funkčních typů ploch a tato zeleň tak ztrácela významnou část své ochrany. Koeficient zeleně umožní započítání zeleně na střeších či konstrukcích domů – její přínos však není srovnatelný se zelení rostlou. Plán také nevytvářel dostatek prostoru pro zeleň v nové zástavbě. Prakticky vůbec neřešil problematiku hospodaření s dešťovou vodou, klíčovou pro udržení vody ve městě a zmenšení efektu tepelného ostrova.⁵ Plán také nenavrhuje dostatečnou síť cyklistické infrastruktury.

Lokální projekty adaptace

Odhlédneme-li na moment od územního plánu, najdeme v Brně i pozitivní příklady adaptace a mitigace na klimatickou krizi.

Jedním z nich je park Pod Plachtami, který vznikl na nezastavěném zeleném území na jednom z brněnských sídlišť Novém Lískovci. Jako jeden z prvních parků v ČR slouží k zadržování dešťové vody z okolních střech. Tato plocha měla být původně zastavěna, nicméně starostka Jana Drápalová (za Zelené) se pustila do diskusí s veřejností, ze kterých jednoznačně vyplynulo, že by lidé dali přednost zeleni (tato městská část se již řadí mezi nejhustěji osídlené). Park s retenčním jezírkem přispívá k udržování mikroklimatu a zabraňuje přetížení kanalizace přívalovými dešti. Zachycená dešťová voda také slouží pro závlahu nových výsadeb, které i z důvodu většího sucha vyžadují intenzivnější péči.⁶

V roce 2017 se Brno připojilo k Paktu starostů a primátorů a zavázalo se snížit emise skleníkových plynů a adaptovat se na klimatickou krizi. Konkrétně se zavázalo snížit emise CO₂ do roku 2030 o 40 % (oproti roku 2000). Město proto připravilo Akční plán udržitelné energetiky a klimatu SECAP a zabývá se snižováním uhlíkové stopy například výměnou zastaralých svítidel a autobusů.

Mezi adaptační opatření patří:

- městská zeleň – rozšiřování ploch zeleně, revitalizace parků;

- voda ve městě – péče o vodu, zpřístupňování nábřeží;
- nakládání s odpady;
- nakládání s energií – Územní energetická koncepce;
- přechod na horkovody;
- výměna veřejného osvětlení;
- podpora udržitelné dopravy – dotace na šalinkartu, rozšiřování sítě cyklostezek, elektromobilita;
- ekologická hromadná doprava;
- zapojení veřejnosti – edukační a osvětové programy;
- dotační programy.⁷

Od roku 2017 funguje v Brně dotační program Vnitroblok!, který nabízí podporu do výše 250 000 Kč na úpravu a rozvoj ploch veřejně zeleně vnitrobloků přístupných veřejnosti. Zatímco dříve podporoval i komunitní aktivity, vybavení mobiliárem a zaměřoval se čistě na plochy vnitrobloků, postupně se přeorientoval především na klimatická opatření (vodu, zeleň novou i revitalizaci, arboristické zásahy) a rozšiřuje je i na území předzahrádek či okolí obytných domů. Ročně se z programu podpoří zhruba osm vybraných projektů. Některé z městských bloků byly revitalizovány městem.

Na příkladu Brna je vidět, že se v našich podmínkách často adaptační politiku daří částečně

naplňovat spíše realizací úprav v konkrétním místě nebo dotačními programy na podporu lokálních projektů, než komplexním přístupem zastupitelů magistrátu. Ti by měli být zodpovědní za územní plán, začleňovat požadavky na adaptační a mitigační opatření ideálně již do zadání nového územního plánu nebo klást tyto požadavky v průběhu jeho pořizování. Pokud ale s těmito požadavky nepřijdou sami zastupitelé nebo zpracovatel územního plánu, může na ně rovněž upozornit odborná veřejnost či spolky v průběhu veřejného projednání. O to je důležitější, aby byla na veřejné projednání a podání námitek dostatečná lhůta (rozhodně vyšší než 30 denní lhůta ze zákona) a aby byl návrh územního plánu prezentován poctivě a srozumitelně, nikoli manipulativně s důrazem na výhradně pozitivní změny. Zároveň je potřebné, aby se těmito námitkami pořizovatel i zpracovatel poctivě zabývali a aby byly do územního plánu pokud možno zapracovány.

zdroje

¹ [Český statistický úřad](#): Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022. Praha. 29. dubna 2022. Dostupné online. [cit. 2022-05-02]

² <https://upmb.brno.cz/pripravovany-uzemni-plan/>

³ <https://kambrno.cz/uzemniplan/>

⁴ <https://nesehnuti.cz/bude-mit-brno-udrzitelny-plan/>

⁵ https://nesehnuti.cz/wp-content/uploads/2020/05/TZ-NESEHNUTI_Bude-mit-Brno-udrzitelny-uzemni-plan-priloha.pdf

⁶ <https://www.moudramesta.cz/mestsky-park-ktery-pomaha-bojovat-s-privalovymi-desti/>

⁷ <https://priprav.brno.cz/>

Jena, Německo

rozloha: 115 km²

počet obyvatel:
116 485²

Jena je německé město ležící na řece Sále. Svým specifickým geografickým umístěním (údolí, které je obklopeno strmými vápencovými svahy a protéká jím řeka Sála) je výrazně ohroženo dopady změn klimatu. Změny klimatu spolu s geografickými podmínkami vedou k inverzím, intenzivnímu tepelnému ostrovu, lesním požárům, častějším povodním a zesilování převládajícího kontinentálního sucha. Už dnes je tak Jena jedním z nejteplejších a nejsušších měst centrálního Německa.

strategie JenKAS

Tyto nemilé vyhlídky vedly už v roce 2013 k přijetí ambiciózní strategie JenKAS (Jena Climate Change Adaptation Strategy)³, jejímž cílem je vhodně adaptovat město na změny klimatu. Rozšiřuje městské cíle v oblasti

energetiky a ochrany klimatu a zaměřuje se na včlenění těchto politik do citlivého územního plánování a stavebních projektů. Základem strategie je příručka o plánování měst s ohledem na klima, která obsahuje informace o současných a budoucích místních klimatických podmínkách, právních aspektech, ekonomickém hodnocení možností adaptace a příklady dobré praxe.

Příručka je doplněna systémem (JELKA)⁴ na podporu rozhodování pro zúčastněné strany a osoby s rozhodovací pravomocí.

participace

Další výjimečnou částí projektu byla dobře provedená participace velkého formátu. Projekt JenKAS byl v roce 2009 zahájen pilotní studií zadanou odborem rozvoje města

a územního plánování. Na vytváření se podíleli odborníci všech příslušných odborů městské správy a agentur spolkové země Durynsko, zainteresované skupiny (např. spolky a družstva), vědci a místní politici. Do plánovacího procesu byly také zahrnuty různé typy zpětné vazby (environmentální, ekonomické, infrastrukturní) občanů k územnímu plánu. Dále byla participace podpořena např. workshopy a různými osvětovými akcemi pro občany. „Pokud by se zpracovateli plánu nepodařilo v procesu tvorby návrhu vyvážit různé požadavky, pak by odpor proti konečnému návrhu bránil jeho schválení městskou radou, která se skládá ze zástupců různých občanských zájmů.“, uvádí případová studie z města Jena.⁵

faktory, které podpořily začlenění adaptačních strategií do územního plánování

Prvním z důležitých faktorů bylo veřejné uvědomění klimatické krize spojené s opakovanými epizodami extrémního počasí. Dalším faktorem byl závazek politických činitelů jednat v souladu s principem předběžné opatrnosti, který vyplývá z Pařížské dohody⁶ a vyčlenění konkrétních zaměstnanců a rozpočtu na přizpůsobování se změnám klimatu. Rozvinutí systému JenKAS také finančně podpořil stát. K úspěchu také přispěla již zmiňovaná participace velkého formátu, do které bylo zapojeno mnoho zájmových skupin.

A v neposlední řadě hrají roli výzkumné projekty zaměřené na adaptace měst na klimatické změny, které jsou pravidelně zadávány vedením města, aby se průběžně aktualizovala a rozšiřovala stávající znalostní základna. Výzkumné projekty a nová poznání pomáhají popularizovat různá ocenění jako „Klimaticky aktivní obec 2016“ nebo „Cena za životní prostředí 2015“ spolkové země Durynsko.

cíle strategie JenKAS

Jedním z nejdůležitějších cílů strategie města Jena je snížení intenzity efektu městského tepelného ostrova a zvýšení adaptace města na extrémní tepelné události. Dále se strategie soustředí na zahrnutí dopadů změn klimatu do procesů rozvoje měst a formulaci cílené místní adaptační strategie, na neustálé zlepšování databází pro změny klimatu a rozšiřování povědomí široké veřejnosti a v neposlední řadě, v souladu s Aarhuskou úmluvou,⁷ na zpřístupňování informací o změně klimatu místním aktérům prostřednictvím systému informací, spolupráce a řízení.

K dosažení cílů bylo zapotřebí podniknout tyto konkrétní kroky:

1. analýzu údajů z měření a modelování a jejich dokumentace v místní zprávě o změně klimatu
2. posouzení a dokumentace místních dopadů změny klimatu v jednotlivých oblastech činnosti

3. vypracování konkrétních územních adaptačních opatření
4. vytvoření kooperačních sítí pro konkrétní subjekty prostřednictvím workshopů a internetových informačních portálů
5. propagační činnost založená na akcích, workshopech, prezentacích a publikacích

vzorový projekt Inselplatz

Inselplatz je vnitroměstské náměstí o velikosti tři hektary, které bylo v minulosti využíváno převážně jako parkoviště. Jeho přestavba na nový kampus Univerzity Friedricha Schillera byla jedním z prvních praktických projektů, při kterém byl uplatněn přístup JenKAS zaměřený na začlenění adaptace na změnu klimatu do městského plánování.

Před samotnou rekonstrukcí bylo provedeno několik analýz adaptačních opatření, jejichž cílem bylo určit nejvhodnější soubor opatření ke snížení efektu tepelného ostrova a zlepšení místního klimatu. Analýzy se mezi sebou liší v počtu, druzích a charakteristikách korun stromů, v barvách chodníků, ve využití a velikosti vodních ploch a ve velikosti zelených střech. Tato opatření mohou přispět ke snížení efektu městského tepelného ostrova tím, že stíní povrchy budov, odráží sluneční záření a uvolňují vlhkost do atmosféry.

Pro porovnání tří alternativ byla zvažována tato čtyři kritéria: úroveň tepelného stresu, náklady (investiční a na údržbu), architektonická kvalita a občanská poptávka. Tyto tři alternativy byly také modelovány pro různá období, pro představu jak se budou vyvíjet včase.

Největší vliv na mikroklimatické podmínky měly světlé chodníky (odraz slunečního záření) a stromy s velkou korunou (vypařování a stínění). Vezmeme-li v potaz kritéria hodnoty občanské poptávky a architektonické kvality, tato volba se vyplatí i za cenu případných vyšších nákladů. Naopak nejednoznačný vliv měl umělý vodní tok, protože je poměrně nákladný a má vzhledem ke svým rozměrům jen omezený vliv na mikroklima. Jeho celková hodnota je tak ovlivněna pohledem veřejnosti (občanskou poptávkou) a případnou architektonickou kvalitou.

Příklad města Jeny nám ukazuje přístup, jak lze, když je potřeba, velmi zefektivnit a zrychlit realizaci adaptační strategie a co je k tomu potřeba: pojmenování problému, jeho analýza včetně scénářů, představitelů i úřední aparát města uvědomující si nutnost změny, průběh osvěta tématu, vytvoření strategie za pomoci mezioborového týmu, implementace strategií do územního plánu i realizovaných projektů, poctivé posouzení dopadů jednotlivých variant a především oboustranná komunikace s občany a zapracovávání jejich podnětů, nápadů, přání a připomínek.

zdroje

přímé citace

²<https://worldpopulationreview.com/world-cities/jena-population>

³<https://jenkas.de/>

⁴<https://www.jenkas.de/jelka>

⁵<https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/metadata/case-studies/mainstreaming-climate-change-adaptation-into-urban-planning-greyfield-land-redevelopment-in-jena-germany>

⁶https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda

⁷https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace

další literatura

<https://base-adaptation.eu/sites/default/files/BASE%20Inspiration%20Book.pdf>

<https://www.umweltbundesamt.de/en/topics/climate-energy/climate-change-adaptation/adaptation-tools/project-catalog/jenkas-the-jena-climate-adaptation-strategy>

Vídeň, Rakousko

rozloha: 415 km²

počet obyvatel:
1 960 023

Rakouské město Vídeň je proslulé svým odpovědným přístupem k životnímu prostředí. Vídeň byla schopná vybudovat, přetvořit a zlepšit svou infrastrukturu tak, aby odpovídala příležitostem i výzvám 21. století a zároveň respektovala svou stávající historickou a kulturní strukturu. Díky kvalitnímu a prozíravému plánování a důsledným krokům při řešení klimatické krize je Vídeň považována za velmi úspěšnou v dosahování nejvyšší kvality života svých obyvatel. K tomu dlouhodobě přispívá dostupné bydlení, dobře rozvinutá síť veřejné dopravy, snadno dostupné zelené plochy, vynikající zdravotní péče, inkluzivní vzdělávací instituce, široká nabídka kulturních aktivit a dobré možnosti na trhu práce. Více než 50% podíl zeleně¹ dělá z rakouské metropole jedno z nejzelenějších měst na světě. Progresivní a dlouhodobá klimatická politika představuje pro Vídeň příležitost, jak si všechny své přednosti zachovat i v budoucnosti.

Pro města, která opatření ke zmírnění či předcházení změnám klimatu ponechala na okraji svých zájmů, nebo se je snažila úmyslně vytlačit mimo své zorné pole, bude zachování stávající kvality života jejich obyvatel takřka nesplnitelným úkolem. Vídeň naopak může ze svého uvědomělého přístupu těžit.

Jedním z důvodů, proč se Vídeň dostává dlouhodobě do čela žebříčků kvality života je, že péče o životní prostředí a zmíněná kvalita života obyvatel tvoří již desítky let hlavní zásadu územního plánování. Svůj první klimatický plán město předložilo již v roce 1999 a dosáhlo od té doby snížení emisí skleníkových plynů v průměru o 40 % na obyvatele. V roce 2014 si město určilo závazek klimatické neutrality do roku 2050 v rámci strategie Smart City Wien, nicméně v roce 2020 byl ve Vídeňské vládní dohodě přijat závazek klimatické neutrality do roku 2040, aby město dostalo závazkům celosvětových a evropských klimatických cílů. Cíle z předchozí strategie bylo nutné revidovat a nejnovější klimatický plán nově nastavený horizont respektuje. Mimo politické a technologické strategie zdůrazňuje nový plán i rovinu sociální spravedlivosti probíhající transformace a věnuje tak pozornost zejména oblastem, kde se klimatická politika dotýká nízkopříjmových skupin obyvatelstva, lidí v důchodovém věku a dalších zranitelných skupin.

Zdá se, že Vídeň si uvědomuje nutnost zabývat se socioekonomickými dopady tzv. zelené transformace na všechny vrstvy svého obyvatelstva. Stejně jako v globálním měřítku

prokazatelně nesou důsledky klimatické krize nejvíce ti, kteří se na ní podílejí nejmenší měrou, také na úrovni města se setkáváme s tím, že skupiny, které se nejméně podílejí na produkci emisí skleníkových plynů, zpravidla nedisponují možnostmi adaptovat se na změny, které klimatická krize ve městech způsobuje.

Superblok/Supergrätzl

Jedním z významných způsobů jak reagovat na změnu klimatu ve městech je implementace nových typů projektů územního plánování, ať už na úrovni celého města či jednotlivých čtvrtí. V roce 2014 Barcelona představila nový plán mobility, který má městu přeplněnému automobily pomoci vyřešit problémy jako je znečištění ovzduší a dopravní zácpy. Jedná se o experimentální urbanistické zásahy, jež si v tomto případě kladou za cíl tvořit alternativu k městskému prostoru, který je formován užíváním automobilové dopravy. Cílem těchto intervencí je jednak snížení produkce emisí oxidu uhličitého z automobilové dopravy, ale také zkvalitnění života obyvatel a příznivé ovlivnění jejich zdraví.

Vídeňská data ukazují, že v hustě zastavěných městských oblastech tvoří ulice 90 % veškerého veřejného prostoru. Přesto mají tyto prostory v důsledku územního plánování posledních desetiletí zpravidla jednostrannou funkci zaměřenou na automobilovou dopravu. Dvě třetiny průměrné městské ulice ve Vídni jsou věnovány automobilové dopravě, ať už

se jedná o jízdní pruhy nebo parkoviště s minimálním nebo žádným výskytem zelené infrastruktury. Superblok si můžeme představit jako velký městský blok, který není zatížen tranzitní dopravou, provoz v jeho okolí je omezený a vyznačuje se mnoha kvalitními a zelenými veřejnými prostranstvími.

Město Vídeň plánuje podobné proměny následovat formou takzvaných Supergrätzl². Systematickou reorganizací, optimalizací a zklidněním dopravy mají vzniknout v ulicích nové otevřené prostory. Tyto plochy budou využívány novým způsobem a to k ozelenění, ochlazení, k volnočasovým aktivitám a příjemnému pobytu venku, což dlouhodobě přispívá k budování pocitu sounáležitosti a susedství v celé čtvrti. Zlepšení bezpečnosti dopravy také zvyšuje kvalitu života v susedství pro všechny ohrožené skupiny obyvatel, děti, seniory či lidi s postižením.

Zvláštní důraz při projektování těchto superbloků je kladen na participaci a spoluutváření nových prostor. Plánování si zakládá na inkluzivních a aktivizačních formátech zapojení místních obyvatel do plánování, protože si uvědomuje, že se jedná o klíč k úspěšné a bezproblémové realizaci navrhovaných záměrů.

Pilotním projektem vídeňských superbloků je čtvrť Favoriten, která se na proměnu připravuje již od roku 2021. Jedná se o velmi hustě osídlenou čtvrť, která dlouhodobě trpí projevy městského tepelného ostrova, nedostatkem veřejných prostranství a rušnou a rizikovou automobilovou dopravou.

plánování pro lidi, ne pro zisk

Bezpochyby největší výzvou pro Vídeň je v současnosti tlak zvyšujícího se počtu obyvatel na rozlohu města a jeho infrastrukturu. Město se musí rozšiřovat a zahušťovat, Vídeň si však zodpovědně zakládá na tom, aby tato situace nepříznivě neovlivnila kvalitu života nikoho, kdo se v tomto městě rozhodl žít, a udržitelnost.

Hlavním předpokladem, jak tuto situaci zvládnout, je úzká spolupráce různých aktérů po celou dobu procesu územního plánování. Ať se jedná o vlastníky pozemků, soukromé investory, občany, developery nebo samosprávu. Cílem města je povzbudit všechny zúčastněné strany, aby jednaly společně a společně také nesly náklady na zajištění potřebné infrastruktury. Tato dobrá správa ze strany města se nese v duchu partnerské a transparentní spolupráce mezi politicko-správními aktéry, občanskou společností a ekonomickým sektorem. Výsledkem tak může být sociálně spravedlivé město, které z podstaty svého plánování znemožňuje segregaci obyvatelstva, ve kterém funguje aktivní politika města ve prospěch rovných příležitostí a sociálně citlivé metody plánování. Zvláštní pozornost je věnována také těm, pro které jsou požadavky každodenního života z důvodu zvláštních potřeb nebo nemoci náročnější než pro ostatní občany.

Jedním z klíčových aspektů plánování v rakouské metropoli je vytváření souvislých čtvrtí jako neoddělitelných součástí celého

městského organismu. Díky takovému uvažování vznikají nejen živá a smíšená místa s dostatečnou občanskou vybaveností, ale také místa, která navazují na již stávající strukturu, kterou stejnou měrou obohacují, jako z ní čerpají. V Praze se můžeme setkat v případě větších transformačních území s vytržeností budoucích záměrů z okolního prostředí. Infrastrukturní řešení jsou často velmi poddimenzovaná či neexistující a město není ve svých požadavcích na investory dostatečně sebevědomé. Vznikají tak poměrně uzavřené a neprostopné oblasti, které na první pohled působí sterilním a nepřístupným dojmem.

Rozvoj města Vídeň do jisté míry určuje územní plán, který prochází aktualizací přibližně každých deset let. Na rozdíl od našich územních plánů neurčuje, co a kde se může stavět, ale stanovuje spíše koncepci rozvoje města a člení plochy na nezastavitelné zelené, stavební, dopravní a speciální. Textová část územního plánu je založena na hloubkové datové analýze, která je podkladem pro propracované a konkrétní strategie. Územní plán je nezávazný a je vyjádřením komplexní městské strategie. Závazné jsou regulační plány (tyto plány jsou podrobnější než územní plán), ty určují, co a kde se může stavět a Vídeň má jimi pokryto 100 % svého území. V aktuálním plánu se Vídeň zavázala do roku 2025 vybudovat 120 000 bytových jednotek, přičemž 90 % z toho je klasifikováno jako sociální bydlení. Padesát procent městské plochy tvoří zelené a otevřené prostory a stejný podíl je vyžadován u nové výstavby. Město se snaží nejen budovat a zachovávat stávající

zeleň, ale myslí také na systematické propojování zelených ploch do sítí.

V momentě, kdy je třeba povolit rozsáhlejší novou výstavbu v daném území, je nutné pro toto území pořídit nový regulační plán, což je poměrně náročný proces. Zpravidla trvá kolem jednoho roku. Během této doby město vyjednává s investory podmínky a příspěvky na veřejnou infrastrukturu (finanční, ale rovněž také pozemky a další plnění), které musí pro realizaci projektu splnit. Výsledkem těchto jednání je smlouva. Typicky se jedná o zřízení mateřských škol, přístupových cest, parku. Od roku 2019 vyžadují vídeňské stavební předpisy minimálně 70% podíl podporovaného bydlení v každém novém projektu s plochou nad 5 000 m². Důvodem je snaha zajistit dostupné bydlení a zároveň omezit spekulaci s byty. U větších projektů probíhá developerská soutěž, hodnocená na základě čtyř pilířů: ekonomika, sociální udržitelnost, architektura a ekologie, kterou vyhlašuje Vídeňský fond bydlení. Jedná se o městem zřízenou společnost, která poskytuje pozemky pro státem dotovanou bytovou výstavbu a má také za úkol dohlížet na údržbu a obnovu staršího bytového fondu. Koordinuje tak činnost developerů, vlastníků domů, městských odborů a středisek služeb města Vídně.

Na příkladu řízení o novém regulačním plánu v oblasti, která umožňuje obytnou zástavbu, si můžeme proces představit. Na zahájení tohoto procesu se musí v první řadě dohodnout ředitel územního plánování a radní městské části pro územní plánování.

Následně:

1. Textová i obrazová část návrhu záměru je zaslána všem příslušným odborům městských částí, kterých je kolem šedesáti. Patří mezi ně například dopravní, vodovodní, kanalizační apod. Tyto odbory mají čtyři týdny na to, aby zaslaly svá vyjádření k návrhu. Budťo jej schválí, nebo navrhnou potřebné změny. Kanceláře města, které jsou za přípravu plánu zodpovědné, následně zapracují připomínky.
2. Takto upravený plán dostává na stůl poradní sbor pro architekturu a urbanismus. Jedná se o tým odborníků a odbornic z oblasti architektury, ekologie, sociologie, dopravy a podobně. Ti opět zpracují své expertní připomínky k návrhu, které městské kanceláře mohou zapracovat. Pokud dojde k rozhodnutí připomínku nezohlednit, je nutné zevrubně vysvětlit, jaké důvody k tomu vedly.
3. Po dobu nejméně šesti týdnů je následně plán předložen veřejnosti. Do každé domácnosti o okolí plánované změny se zašlou vysvětlující letáky a uspořádá se osvětová kampaň na internetu. Vídeňská hospodářská komora oznamuje záměr také všem podnikatelům v okolí. Větší projekty bývají prezentovány na veřejném, dobře dostupném místě. V této době může každý projekt připomínkovat a žádat o celou škálu změn, od drobných kosmetických úprav po zrušení celého záměru.

Jedná se o velmi transparentní proces, jelikož každé odmítnutí či souhlasné stanovisko musí být pečlivě vysvětleno. Plánovací kancelář o všech změnách a jejich přijetí či zamítnutí informuje plánovací komisi městského parlamentu. Pokud se ukáže, že je nutné v návrhu změny plánu provést výrazné úpravy, často dochází k prodloužení připomínkovací lhůty o dalších šest týdnů.

4. V další fázi dochází ke schválení úřadem městské části. Vzhledem k tomu, že úřady jsou v procesu od počátku zapojeny, málokdy dochází k nejasnostem či problémům při schvalování. V případě, že okrsek nesouhlasí, městská vláda jej může přehlasovat, ale kvůli výše zmíněnému k tomu dochází skutečně zřídka.
5. Návrh posoudí právní oddělení.
6. Návrh schválí či neschválí (což se stává opravdu zřídka) výše zmíněná plánovací komise, která je složená ze zástupců všech politických stran městského parlamentu.
7. Následně schvaluje nový plán vedení města a zhruba dva týdny poté se plán stává právně závazným.

rozvoj žitelného města

Prioritou města se stalo zakotvení rozvoje přizpůsobeného klimatické krizi jako závazného principu ve všech fázích plánování. Město pracuje na definování konkrétních cílů rozvoje

do příslušných klíčových strategických dokumentů města, především do plánu rozvoje města a do urbanistických koncepcí a koncepcí rozvoje městských čtvrtí. Jako závazné si také město určuje využívání kontrolního klimatického seznamu, který zahrnuje dvanáct kritérií pro rozvoj města a procesy projektování měst. Ty využívají strukturovaný přístup k začlenění hlavních aspektů ochrany klimatu a přizpůsobení se klimatu do budoucích plánovacích procesů. Pomocí těchto kritérií mohou pracovníci města kontrolovat, zda jsou plánované změny skutečně šetrné ke klimatu. Tato kritéria platí pro všechny úrovně měřítka a jejich užití se vztahuje na škálu od velkých urbanistických projektů až po plánování jednotlivých staveb a úprav veřejných prostranství. Kritéria adaptace na změnu klimatu se tak stala nedílnou součástí veřejných výběrových řízení i urbanistických soutěží.

Vídeň vzorem

Během dvouměsíční stáže v oblasti inovací v rozvoji měst s vídeňskou městskou správou pojmenovali odborníci z oblasti architektury a urbanismu z několika evropských zemí sedm klíčových lekcí, které by si měli všichni z plánování ve Vídni odnést.

1. Města mají co předávat dál a neustále se mají co učit. Města musí spolupracovat při každodenním plánování. V současné době nabývají na významu sítě měst, které řeší globální

problémy prostřednictvím výměny znalostí a horizontální spolupráce. Výměna informací o každodenní praxi a problémech mezi odborníky z praxe je pro řešení těchto problémů nezbytná.

2. Vytvářet legislativu vstřícnou k občanům. Složitost místní legislativy a nekonečné byrokratické postupy odrazují od realizace inovativních projektů ve městech. Města mohou vytvořit jednoduché návody krok za krokem, které podpoří zapojení a to, že si občané vytvářejí vztah k veřejnému prostoru.
3. Podporovat podporovatele. Mít silné spojence v procesech transformace měst je důležité: městské samosprávy musí citlivě identifikovat místní sociální dynamiku a jednat podle ní.
4. Využívat místní aktivity a kreativitu. Města jsou plná inovací a tvořivosti; je v nich obsaženo mnoho know-how a potenciálu. Není třeba znovu vynalézat kolo.
5. Přizpůsobit projekty a jazyk místním zvyklostem. Při oslovování místních obyvatel je důležité vyhnout se odborným termínům. Je snazší mluvit o „parcích“, „shromážděních“ než o „veřejném prostoru“, „participativních dílnách“ a „společné realizaci“. Nalezení společného jazyka buduje důvěru mezi zúčastněnými stranami a usnadňuje tok myšlenek.

6. Mainstream placemaking v urbanistickém designu. Formální urbanistický design ve městech dává velmi malý prostor pro zapojení občanů. Městské samosprávy by měly vyvinout flexibilní postupy urbanistického plánování, které dávají prostor pro inovace a kreativitu, aby podpořily účast a vztah občanů k jejich okolí.
7. Nebojte se financovat kreativitu; kreativita potřebuje rozpočet. Financování občanských iniciativ je nejen nákladově efektivní alternativou ke zlepšení veřejných prostranství, ale také k posílení sociální soudržnosti a dlouhodobé udržitelnosti projektů.

spor o automobily

Jak město ve své klimatické strategii trefně poznamenává, diskuse o politice a automobilové dopravě, respektive jejím zklidňování či omezování, patří k těm nejemotivnějším. Průzkumy veřejného mínění ukazují, že až 9 z 10 obyvatel Vídně souhlasí s tvrzením, že si svůj život bez automobilu dokáží představit a že je takový život ve Vídni dost dobře možný. Zde se ukazuje, že systematická dopravní politika Vídně, která cíleně podporuje aktivní cyklistickou a pěší dopravu nejen kvalitními územně-plánovacími intervencemi, nese své ovoce. Cílem v oblasti dopravy je snížit její emise do roku 2040 na nulu. Prostředků k dosažení tohoto ambiciózního cíle je celá řada.

Jedná se například o cílené snižování počtu povinných parkovacích míst u nových staveb, intenzivní využívání tzv. záchytných parkovišť, zavádění principů města krátkých vzdáleností (smíšené využití území, kde lze nalézt veškerou vybavenost potřebnou ke každodennímu životu v docházkové vzdálenosti), zklidnění automobilové dopravy na 30 km/h v obytných čtvrtích a rozšíření sítě městských i dálkových cyklostezek.

ozeleňování místa jako nástroj aktivizace i adaptace i adaptace

Kromě vytváření strategií a dobrých rad umí Vídeňané také jednat. Vídeň má v ozeleňování vnitrobloků i předzahrádek mnoholetou tradici. Dle iniciativy Smart City se radní snaží ve svých obyvatelích vzbudit touhu po kultivaci svého bezprostředního okolí nejen z důvodů zlepšení klimatických podmínek ve městě, ale také pro budování občanské angažovanosti a utužení kontaktu se sousedy, a to například prostřednictvím iniciativy „zahrádek na rohu“ (2011). Tento projekt navazoval na tradiční program, který podporuje obnovu vnitrobloků již od roku 1983. Město poskytuje dotace v maximální výši 2 200 eur (přibližně 55 000 korun), které mohou na ozeleňování svých vnitrobloků čerpat všichni obyvatelé města. Za pětatřicet let byly podpořeny tisíce malých projektů. A od roku 2003 mohou o stejnou sumu žádat i ti, kteří chtějí ozeleňovat své

střechy. Soudobé granty i projekty se zaměřují na zelené fasády a střechy i sousedská místa odpočinku. Projekt 50 zelených domů (50 Grüne Häuser) využívá systém BeRTA, tedy modulu zelených fasád. Projekty a granty podporuje také Místní Agenda 21 (Lokale Agenda 21). Jedním z příkladů je projekt Městské oázy. Pojem má odkazovat na sousedské zapojení do veřejného dění, společné ozeleňování prostoru před domy (například i na parkovacích místech). Oázy jsou poté zaznamenány do interaktivní mapy Vídně. Nabízí se zde paralela s pražskou iniciativou Zažít město jinak pořádanou spolkem AutoMat. Přestože měřítko akce Zažít město jinak je mnohem větší, stále jsme se nedokázali posunout od jednorázového využití těchto míst k trvalé proměně těchto oživených a proměněných prostor. Město se nám sice na den v roce promění na město pro život, ale tento pouhý jeden den stojí celoroční úsilí a vyjednávání mnoha strana, a po zbytek roku nevidíme žádnou změnu.

Jedním z dalších nástrojů adaptace jsou granty na ozelenění střechy (až 20 000 eur), fasády (až 5 000 eur) i vnitrobloku (až 3 000 eur), které poskytuje Vídeňské oddělení ochrany životního prostředí. V červnu roku 2021 se konala exkurze po vídeňských dvorcích a zelených fasádách, které se kromě spolku pro ozeleňování dvorků Bieno zúčastnili například i pražští zastupitelé. Na fotografii z exkurze doplněné dalšími informacemi se můžete podívat na [stránkách spolku Bieno](#).

Přístup města Vídně nám ukazuje, že pokud chceme skutečně vybudovat město adaptované na změnu klimatu, a zároveň město, které dokáže výrazně redukovat svůj podíl na prohlubování klimatické krize, nestačí k tomu pouze strategie a kvalitní lokální projekty. Je potřeba komplexní přístup na všech úrovních rozhodování a co největší aktivizace a spolupráce všech aktérů od politiků, úředníků přes odborníky až po občany. Jen tak je možné dosáhnout dostatečné míry transformace v průběhu pouhých pár let, které nám na ni dle evropských závazků zbývají. Rovněž se na příkladu Vídně ukazuje, jak nezastupitelná je v tomto ohledu role územního plánování, bez něž se transformace neobejde. A v neposlední řadě samo město Vídeň zdůrazňuje, že nestačí „zelená transformace“, ale že tato transformace musí být i sociálně spravedlivá.

zdroje

¹ <https://www.vienna.convention.at/en/press/news-en/greenest-city-347300>

² <https://smartcity.wien.gv.at/wiener-supergraetzl/>

Vienna Population 2022 (worldpopulation-review.com)

Smart Climate City Strategy - Smart City Wien Grätzloase (graetzloase.at)

exkurze Vídeň 2019 – Bieno (vnitrobloky.cz)
[Supergrätzl Favoriten - mehr Grün und Freiräume, weniger Verkehr - Stadt Wien](#)

STEP 2025 - Urban Development Plan Vienna (wien.gv.at)

Urban planning in the most liveable city: Vienna: Urban Research & Practice: Vol 12, No 3 (tandfonline.com)

STEP 2025 - Urban Development Plan Vienna (wien.gv.at)

Pedestrian Paradise - B+B (bplusb.nl)

How do you plan in Vienna? 7 urban planning lessons from the Vienna Exchange Program (iadb.org)

návrhy opatření pro Metropolitní plán

Petr Klápště

Text čl. 9 a 10 se žádným způsobem nevztahuje ke změně klimatu a mitigaci a adaptaci. Je z většiny pojatý jako popis stavu, nikoli zásady a neobsahuje tak ani zásady, které by bez výslovného zmínění vazby na adaptaci a mitigaci byly z klimatického pohledu příznivé mimoděk. K zásadnímu tématu tepelného ostrova města se vztahují následující části článku 10; podtržením jsou zvýrazněny ty, které nejsou napsány jako zásady, ale jen jako konstatování stavu nebo odůvodnění podrobné regulace dále:

{4} Městská příroda

a) Mimořádně morfologicky pestré přírodní prostředí města a harmonická kompozice města v krajině jsou pro Prahu nenahraditelné a jsou základem jejího celkového uspořádání. Parky jsou rekreačním potenciálem, který umožňuje zlepšit celkovou kvalitu života.

b) Metropolitní plán chápe pražské městské parky ve své různorodosti jako architekturu doplňující celkovou kompozici města. Parkové plochy jednoznačně vymezuje a mezi sebou je systémově a hierarchicky provazuje.

{5} Vltava

a) Řeka Vltava a její významné přítoky spoluurčují krajinnou a urbánní kompozici Prahy. Vltava je základní horizontálou celé pražské kompozice, je jednolitým a souvislým

parkovým a promenádním celkem procházejícím městem jak v jeho sevřeném centru, tak i v otevřené krajině.

b) Metropolitní plán klade důraz na obnovu a posílení celkového kompozičního významu vodních toků, na zlepšení kvality území břehů a jejich využití pro nová nebo obnovená veřejná prostranství.

{6} Krajinné rozhraní a otevřená krajina

a) Krajinné rozhraní jako součást otevřené krajiny je důležitým kompozičním prvkem metropole. Základem koncepce je nezastavitelnost a maximální územní provázanost všech lokalit, které krajinné rozhraní vytvářejí.

b) Metropolitní plán navrhuje kultivaci rozsáhlého území otevřené krajiny, která zajistí zkvalitnění krajinného zázemí města, zlepšení ekologické stability a dotvoření kontrastů mezi městskou a otevřenou krajinou.

návrh a odůvodnění připomínky

Do kapitol „Koncepte ochrany a rozvoje hodnot území Prahy“ a „Základní koncepce“ doplnit do koncepce rozvoje města zásady zvyšování připravenosti Prahy na změnu klimatu a zároveň snižování vlivu Prahy na změnu klimatu. A tyto zásady provázat s obecnými přístupy s odkazy na konkrétní kapitoly výrokové části územního plánu, kde jsou podrobněji rozvedeny.

Články 9 a 10, které by měly obsahovat Základní koncepci rozvoje území města, ochrany a rozvoje jeho hodnot. To znamená obecné zásady, které jsou využívané při vydávání stanovisek k jednotlivým záležitostem. Zásady v této části jsou důležité z následujících důvodů:

1/ O obecné zásady se mohou opřít stanoviska v nejednoznačných případech (kterých bude vzhledem k nadužívání relativizujících formulací regulativů užíváním slov jako zejména a obvykle velké množství)

2/ Obecné zásady mohou připravit půdu pro nová témata, která zatím nejsou dostatečně propisována do legislativy a není snadné nebo dokonce možné je promítnout do podrobných regulativů. Jednak fungují jako vodítko a jednak umožní rychle reagovat v případě změny legislativy. A stejně tak rychle reagovat v připravovaných územních studiích a regulačních plánech. Klimatická problematika je přesně ten případ.

3/ Obecné zásady v těchto kapitolách jsou vodítkem pro změny územního plánu – umožňují rozlišit, které změny v budoucnu jdou proti základní koncepci a které ji naopak podporují.

Všechny tyto důvody jsou pro klimatickou problematiku relevantní a bez doplnění Základní koncepce rozvoje území územní plán ztratí směrem k adaptačním a mitigačním opatřením zásadní část své síly.

Příklad formulace, jak zapracovat připomínku do základní koncepce rozvoje území:

Praha se bude nadále v celém svém správním území rozvíjet způsobem, který bude zlepšovat schopnosti adaptace města na změnu klimatu a zároveň snižovat vliv Prahy na změnu klimatu. Schopnost adaptace města na změnu klimatu bude rozvíjena zejména prostřednictvím ochrany a rozvoje zelené infrastruktury a zvyšování vsaku a retence dešťové vody a snižování eroze, zvyšováním odrazivosti budov i veřejných prostranství.

Vliv Prahy na změnu klimatu bude snižován zejména rozvojem polycentrické a polyfunkční struktury města, podporou aktivní a veřejné dopravy a vytvářením podmínek pro obnovitelné zdroje energie.

hlava II

Urbanistická koncepce nepracuje s polycentrickým uspořádáním města, nedefnuje a nechrání / nepodporuje funkce, které jednotlivá centra tvoří.

návrh a odůvodnění připomínky

Definovat v urbanistické koncepci hierarchii a umístění různých úrovní městských center. Pro jednotlivá centra definovat jejich funkční náplň, jejich význam a obsluhovanou oblast, nároky na veřejná prostranství a dopravní napojení. Definovat, jaké jsou vazby současného zastavěného území a zastavitelných ploch na jednotlivá centra a to zejména pěší a cyklistickou dopravou a MHD.

Polycentrická struktura je základem města krátkých vzdáleností, kde lidé mohou pro cesty do práce a časté a kvalitní využívání občanské vybavenosti přednostně využívat pěší a veřejnou dopravu namísto individuální automobilové a tím mimo jiné šetří energii a emise včetně emisí skleníkových plynů.

hlava II

Urbanistická koncepce a na ni navazující konkrétní regulativy neumožňují v území předvídat rozložení funkcí a jejich kapacit. Funkční regulace ponechává velkou míru volnosti, nepracuje se v regulaci s podlažními plochami.

návrh a odůvodnění připomínky

Doplnit regulaci, která umožní předvídatelnost rozložení funkcí tak, aby bylo možno dle předpokládané intenzity využití dimenzovat infrastrukturu s preferencí pěší dostupnosti občanského vybavení a dalších služeb.

Toho je možné dosáhnout například zpřesněním funkční regulace včetně stanovení požadavku na využití v parteru a stanovením koeficientu podlažních ploch.

Tam, kde nebude odůvodněně zajištěna dostatečná předvídatelnost rozložení funkcí pro dimenzování infrastruktur, podmínit výstavbu zpracováním regulačního plánu nebo územní studie nebo etapizací s podmíněním realizací konkrétní infrastruktury.

Předvídatelnost rozložení a kapacit jednotlivých funkcí ve městě je nezbytná pro dimenzování veřejné vybavenosti a dalších infrastruktur a služeb tak, aby se nacházely na pěší dostupnosti nebo dostupnosti MHD a tím vznikalo město krátkých vzdáleností, které šetří energii a emise včetně emisí skleníkových plynů.

článek 14

Urbanistická koncepce počítá s rozvojem městské přírody pouze v nestavebních blocích:

(1) Urbanistická koncepce je stanovena pro zastavitelné území a souhrnně vyjadřuje požadavky na zastavitelné stavební i nestavební lokality, popřípadě jejich části.

(2) Rozvoj zástavby je navržen do stavebních bloků vymezených a obslužených veřejným prostranstvím. Rozvoj městské přírody je navržen v nestavebních blocích, zejména za účelem zlepšení kvality přírodních a krajinných složek a klimatických podmínek na území města.

návrh a odůvodnění připomínky

Požadovat rozvoj zelené infrastruktury (namísto městské přírody) zejména za účelem zlepšení kvality přírodních a krajinných složek a klimatických podmínek na území města požadovat i ve stavebních blocích tak, aby narůstala anebo ve stabilizovaném území alespoň neklesal její adaptační a mitigační efekt.

Zavést koeficient zeleně nebo obdobný nástroj, který ve stavebních blocích bude garantovat minimální rozsah a efekt vegetace a bude obdobně jako stávající koeficient zeleně platného územního plánu rozlišovat efekt různých typů vegetace; na rostlém terénu s plným efektem a započítáním, na konstrukcích nebo v dlažbě se sníženým efektem a započítáním.

Přitom využívat v EU i v ČR zaužívaného termínu zelená infrastruktura, který je obsažen i v novém stavebním zákoně, který je již platný, zatím však nenabyl účinnosti. V tomto smyslu termín definovat v definici pojmů.

Zlepšovat klimatické podmínky je nejdůležitější v místě pobytu osob, což jsou zpravidla stavební bloky. Vegetace ve vnitroblocích, na konstrukcích či střešních zahradách má proto nejpřímější efekt a nenahraditelnou roli a je třeba jasně obecnými i konkrétními regulativy směřovat k tomu, aby byla stávající chráněna a vznikla nová.

To neznámá, že větší parky a propojení do volné krajiny nejsou důležité, hrají však v rámci systému zelené infrastruktury jinou roli a naplňují jiné potřeby.

Příklad formulace dílčí části zpracování připomínky do koncepce ochrany hodnot:

Městská příroda, resp. zelená infrastruktura ve stavebních blocích ve formě vegetace na terénu, na konstrukcích a střešních zahradách bude ve stabilizovaném území chráněna tak, aby nedocházelo k její redukci. Při nahrazování stávající vzrostlé vegetace nově budovanou a vysazovanou bude zohledněna vyšší adaptační a mitigační funkce starých vzrostlých stromů.

Příklad formulace dílčí části zpracování připomínky do urbanistické koncepce:

Ve stavebních blocích stanovuje žádoucí rozsah zelené infrastruktury koeficient zeleně.

článek 16

Urbanistická koncepce nepracuje vědomě se zásadami pro zelenou infrastrukturu a to ani ve vazbě na veřejná prostranství, zatímco například s technickou a dopravní infrastrukturou ano:

(1) Základem stávající i nově navržené struktury zastavitelného území je kostra veřejných prostranství tvořená sítí ulic a doplněná náměstími a městskými parky, případně dalšími veřejně přístupnými plochami.

(2) Koncepce veřejných prostranství respektuje nové nároky na kvalitu veřejného prostoru a vytváří předpoklady pro zvýšení jeho kvality. Ucelená síť veřejných prostranství zajišťuje prostupnost města a je jedním ze základních kamenů jeho obrazu.

(3) Metropolitní plán stabilizuje vymezení veřejných prostranství. Síť veřejných prostranství představuje trvalý řád ve struktuře města, je základem jeho prostorového uspořádání a zpravidla prostorem provedení dopravní a technické infrastruktury a pro obsluhu zástavby včetně veřejné vybavenosti.

(4) Veřejná prostranství jsou na základě kompozičních principů hierarchicky rozdělena do čtyř úrovní dle čl. 81 a 85.

Metropolitní plán (jako je např. trojúhelník u javoru na Smetanově nábřeží, 123/002/2974 Park u Novotného lávky - místní park) nechrání některé menší drobné plochy veřejné zeleně. Stejně tak nechrání řadu ploch izolační zeleně.

článek 19

Jako kategorii nejbližší zelené infrastruktury návrh územního plánu používá termín „městská příroda“.

(1) Metropolitní plán navrhuje principy ochrany a rozvoje městské přírody tak, aby byly zajištěny vhodné podmínky pro život ve městě včetně dostatečného zázemí pro rekreaci i pro udržení dochovaných přírodních hodnot. Metropolitní plán navrhuje dotvoření kompozice městských parků, zejména v duchu hodnot historických kompozic, i posilování jejich provázanosti a přístupnosti při zachování environmentálního a hygienického významu.

(2) Struktura městské přírody je dána přítomností, rozložením a podrobnějším popisem nestavebních bloků. Nestavební bloky zpravidla charakterizuje nezpevněný terén pokrytý vegetací s různou mírou kulturních zásahů a úprav. Budovy se v nestavebních blocích nevyskytují, nebo vyskytují ojediněle.

(3) V nestavebních blocích sdružených do městských parků jsou urbánní vztahy nahrazeny cestní sítí a její návazností na uliční prostranství.

(4) Městská příroda je doplněna dalšími plochami nezpevněného terénu s přítomností trvalé vegetace v různých formách v rámci stavebních bloků a parkově upravených částí náměstí.

(5) Městská příroda je v rámci městské krajiny doplněna enklávami otevřené krajiny, které jsou dále popsány v koncepci otevřené krajiny v čl. 21 odst. 4.

článek 20

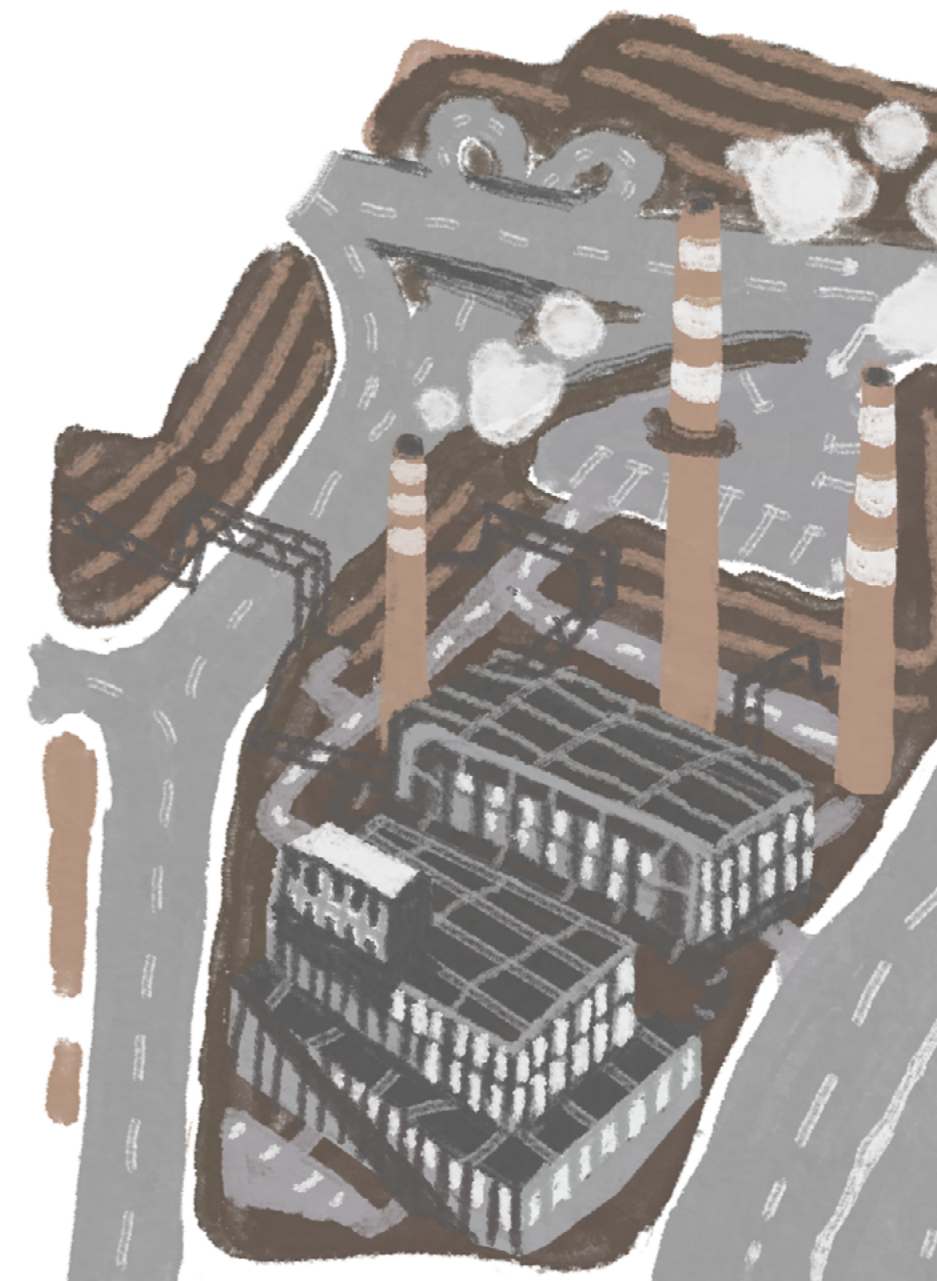
1) Metropolitní plán respektuje a rozvíjí stávající městské parky a hodnotná přírodní území. Regulativy jsou stanoveny především s ohledem na celkovou kompozici krajiny.

(2) Krajinný rámeček celkové kompozice Prahy tvoří horizont horních hran a svahů údolí Vltavy, jejích přítoků a další výrazné terénní předěly. Městské parky jsou v Metropolitním plánu vymezeny tak, aby pohledově exponované nezastavěné nebo řídké zastavěné svahy byly chráněny.

(3) Metropolitní plán navrhuje využít řadu stávajících ploch s neudržovanou vegetací, zejména míst přirozených volných prostupů městem podél vodních toků, pro založení nových městských parků.

(4) Městské parky jsou na základě kompozičních principů hierarchicky rozděleny do čtyř úrovní dle čl. 85.

kompozice městských parků

Do urbanistické koncepce zařadit zelenou infrastrukturu a definovat její účel jako naplňování ekosystémových služeb zejména v oblasti rekreace a regulace klimatu a její prostorové řešení jako propojeného systému různých měřítek od uliční zeleně po biocentra a biokoridory ÚSES. Pro zelenou infrastrukturu stanovit konkrétní zásady její ochrany a rozvoje.

Do urbanistické koncepce zařadit ochranu a zlepšování provětrávání struktury města aby se zlepšoval přísun chladnějšího a čistšího vzduchu z ploch zeleně ve městě a z okolní volné krajiny.

Do urbanistické koncepce nebo koncepce zelené infrastruktury zařadit požadavek na doplnění stromořadí či samostatných stromů v souvisle obestavěných ulicích a na náměstí všude tam, kde to není prokazatelně prostorově vyloučeno.

Do urbanistické koncepce zařadit požadavek na použité takového prostorového, funkčního a materiálového řešení veřejných prostranství, aby co nejvíce pomáhalo prevenci před přehříváním a v co nejvyšší míře umožňovalo zasakování vody. A to vždy pokud to není v rozporu s cílovým charakterem či využíváním veřejného prostranství anebo prokazatelně vzhledem k místním podmínkám nemožné.

Do urbanistické koncepce zařadit princip, že adaptační opatření je možné realizovat ve všech plochách s rozdílným funkčním využitím.

Vymezovat důsledně plochy vegetace ve veřejných prostranstvích jako veřejnou zeleň

v částech s vysokou mírou zastavěnosti jako například v historickém centru a to i v případě, že se bude jednat o menší plochy než doporučený rozměr, který uvádí vyhláška. Vymezením chránit také izolační zeleň.

Zelená infrastruktura je základem adaptace. Resilience jednotlivých ekosystémů sídelní zeleně a modrozelené infrastruktury je závislá zejména na jejich vzájemné propojenosti; ta je vhodná i pro jejich rekreační funkci.

I přes investiční složitost je třeba doplňovat stromy v ulicích, protože se jedná o prostranství, kde je pohyb veřejnosti nezbytný pro zajištění základních potřeb za jakýchkoli podmínek, tedy i klimaticky nepříznivých. Parky jako kostra zelené infrastruktury proto nepostačují.

Pro případné nejistoty s interpretací je stanovení zásady, že adaptační opatření je možné realizovat ve všech plochách s rozdílným funkčním využitím obecným principem, který pomůže vytvořit jednoznačný výklad a tím prostor pro realizaci adaptačních opatření.

Odůvodněně lze vymezovat i malé funkční plochy, což v případě vymezení ploch veřejné zeleně lze odůvodnit jako ochranu vegetace a jejího pozitivního vlivu na mikroklima v hustě zastavěných plochách.

Vágní prostory se sukcesí a izolační vegetace nejsou v MP brány jako hodnota k ochraně, přitom tvoří nepostradatelnou část zelené infrastruktury důležitou pro hygienu životního prostředí i biodiverzitu.

článek 21

otevřená krajina

Plán nestanovuje zásady ochrany hodnot v otevřené krajině, v její koncepci pouze konstatuje stav a odůvodňuje podrobnější regulativy:

(4) Součástí otevřené krajiny jsou nezastavitelné lokality obklopené souvislým zastavitelným územím města. Těmito enklávami otevřené krajiny jsou zpravidla lesnatá a přírodně hodnotná území, která pronikají směrem ke středu města z okolní otevřené krajiny, avšak územní souvislost tohoto propojení byla rozvojem města porušena, zpravidla modernistickou zástavbou (svojí polohou se staly součástí městské krajiny). Enklávy otevřené krajiny jsou součástí tzv. „zelených klínů“ 30, které Metropolitní plán považuje za hodnotu, která spoluutváří obraz města.

(5) Metropolitní plán vytváří podmínky pro zvyšování ekologické stability zejména v otevřené krajině. Pro tento účel je stanoven regulační princip vztažený ke stupni ekologické stability dílčích vymezených ploch podrobnějšího strukturálního členění podrobně popsany v čl. 107. Rovněž je stanoven ukazatel pro sledování stavu ekologické stability souhrnně za jednotlivé lokality otevřené krajiny – index ekologické stability, jak je podrobně uvedeno v čl. 158.

návrh a odůvodnění připomínky

Popsat jednoznačně, v čem spočívají hodnoty volné krajiny a stanovit konkrétně zásady pro jejich ochranu.

Pokud nejsou hodnoty přesně definovány a popsány zásady jejich ochrany, není ochrana vymahatelná.

Pokud nemá koncepce formu zásad, nelze ji brát v potaz při rozhodování v území.

článek 25

(1) Metropolitní plán vytváří podmínky pro zvýšení protierozní ochrany území především stanovením regulativů, které umožní doplnění trvalé vegetace do krajinné struktury a následné snížení vodní a větrné eroze zejména v okolních zemědělsky intenzivně využívaných plochách.

(2) Regulace území otevřené krajiny na základě principu podpory zvyšování ekologické stability krajiny dle čl. 108 působí celoplošně jako protierozní opatření.

návrh a odůvodnění připomínky

Navrhnout opatření protierozní ochrany a retence vody ve volné krajině a zařadit je jako veřejně prospěšné opatření (VPO).

Pouze umožnit opatření protierozní ochrany je nedostatečné pro jejich reálné prosazení na soukromých pozemcích tam, kde vlastník sám není ve věci aktivní. VPO dá veřejné správě možnost převzít iniciativu a opatření realizovat.

článek 29

koncepte krajinné infrastruktury

(1) Krajinnou infrastrukturu v Metropolitním plánu reprezentuje zejména územní systém ekologické stability (dále také „ÚSES“). Vymezení ÚSES zajišťuje podporu pro základní nezbytnou míru ekologické stability krajiny jako celku a pro udržitelný rozvoj území, jehož je ekologická stabilita (rovnováha) základní součástí.

(2) Koncepte ÚSES je předurčena vymezením ÚSES nadmístního významu (regionálního a nadregionálního) v ZÚR.

(3) Metropolitní plán vymezuje ÚSES na základě aktuálního oborového podkladu – Plánu místního ÚSES. V řadě případů nelze stanovit jednoznačné hranice skladebných částí ÚSES – biocenter a biokoridorů. Proto Metropolitní plán také užívá způsob vymezení v prostoru k upřesnění, a tím vytváří podmínky pro předpokládané zpřesnění vymezení ÚSES v podrobnějších dokumentacích bez nutnosti pořízení změny Metropolitního plánu.

(4) Vymezením ÚSES jsou vytvořeny prostorové podmínky pro udržení a obnovu ekologické stability krajiny v rozsahu území dle správních hranic Prahy a pro souvislé propojení systému směrem do území sousedních obcí Středočeského kraje. Podmínky a požadavky pro plochy a koridory krajinné infrastruktury jsou podrobněji stanoveny v čl. 113 až 116.

návrh a odůvodnění připomínky

V celém správním území města pracovat s termínem zaužívaným v EU i ČR – zelená infrastruktura – je obsažen i v novém stavebním zákoně, který je již platný, zatím však nenabyl účinnosti. V tomto smyslu termín definovat v definici pojmů.

ÚSES zahrnout do koncepce veřejné infrastruktury, ale neredukovat ji pouze na samotný ÚSES, ale zahrnout celé spektrum prvků v sídle i volné krajině.

Stanovit prvky ÚSES přesně vymezením hranic jeho jednotlivých skladebných prvků a zařadit nefunkční prvky ÚSES mezi VPO.

Tam, kde jsou vymezovány nové zastavitelné plochy v blízkosti nově navržených prvků zelené infrastruktury jejich realizaci zástavbu podmínit.

Nestanovení hranic skladebních částí zamezuje jak přesnému zacílení ochrany, tak vymezení jako VPO a jejich realizaci v situaci, kdy majitel pozemku o jejich realizaci nemá zájem.

Podmínění nové zástavby realizací prvků zelené infrastruktury zajistí koordinovanou a efektivní realizaci zelené infrastruktury spolu s výstavbou.

článek 30

(7) Koncepte letecké dopravy je založena na významové nezastupitelnosti mezinárodního spojení s vysokým společenským i ekonomickým významem. Je založena na stávajícím systému letišť.

Pro zajištění potřeb výhledové kapacity Letiště Václava Havla Praha zahrnuje koncepte Metropolitního plánu návrh dostavby dráhového systému o novou paralelní dráhu a stanovuje podmínky pro úspěšný rozvoj letecké dopravy a s tím spojených mezinárodních vazeb. Podrobně v čl. 129.

návrh a odůvodnění připomínky

Zpracovat infrastrukturu pro pěší a cyklisty minimálně ve stejné podrobnosti jako pro IAD a MHD a to včetně vymezení veřejně prospěšných staveb tam, kde to bude třeba.

Vypustit dostavbu dráhového systému Letiště Václava Havla Praha v ZÚR i zde. Pokud nebude dotčenými orgány umožněno vypuštění, omezit nárůst provozu letiště jako celku.

Zatímco v oblasti automobilové dopravy jsou komunikace dořešeny až do nejnižší úrovně a je vymezena řada veřejně prospěšných staveb, pro pěší a cyklistickou dopravu, kde je infrastruktura zatím nespojitá a s řadou problémů to v tomto detailu a míře prosaditelnosti vyplývající z VPS zpracováno a vymezeno není. To znamená znevýhodňování módů dopravy z pohledu klimatu vhodnějších. To je třeba napravit.

I bez stavby nové paralelní dráhy je ještě prostor pro navyšování kapacity letiště. Letecká doprava s větším negativním vlivem na klima zároveň bude v budoucnu konkurovat železniční, která má emise skleníkových plynů nižší. Destinace z Letiště Václava Havla Praha se totiž z velké části překrývají se spojeními, které v budoucnu bude zajišťovat vysokorychlostní železnice. Není žádoucí tuto konkurenci v budoucnu posilovat a zvyhodňovat možnost s horším dopadem na životní prostředí.

článek 32

koncepte technické infrastruktury

(1) Koncepte technické infrastruktury je založena na vyváženém systému stávajících i navržených sítí a jejich jednotlivých částí tak, aby byly zajištěny optimální územní podmínky k umístění a provozu uzlových a liniových prvků nadřazené technické infrastruktury pro zvýšení míry možných dodávek všech potřebných médií, k předcházení výpadkům, zvládání krizových situací a zajištění provozu města s dostatečnou úrovní obsluhy všemi subsystemy i pro jeho předpokládaný budoucí rozvoj.

(2) Pro naplnění koncepte technické infrastruktury v měřítku uličních prostranství je důležité sdružování sítí do koridorů a jejich účelné prostorové uspořádání.

(3) Koncepte technické infrastruktury je vyjádřena v grafické části Z 03.

Doplnit požadavek na sdružování sítí technické infrastruktury ve veřejných prostranstvích tak, aby byl prostor pro zelenou infrastrukturu, zejména stromy.

Doplnit pro stísněné podmínky ve veřejném prostoru preferenci zelené infrastruktury před zásobováním plynem.

Doplnit požadavek na zasakování dešťových vod ve stavebních i nestavebních blocích včetně veřejných prostranství; svedení do dešťové kanalizace umožnit pouze tam, kde zasakování prokazatelně není možné.

Technická infrastruktura nekoordinované rozmístěná v uličním profilu bývá velkou překážkou realizace zelené infrastruktury a tomu je třeba předcházet. Příklad formulace, jak formulovat obecné zásady pro umístění technické infrastruktury:

Při návrhu tras technické infrastruktury budou sítě sdružovány do koridorů pro dosažení účelného prostorové uspořádání a vytvoření prostoru pro realizaci modrozelené infrastruktury v uličním profilu. Všechna vedení technické infrastruktury a prvků modrozelené infrastruktury jako součást veřejně prospěšné infrastruktury jsou z hlediska jejich prostorové koordinace rovnocenná. V územích, která nejsou v současné době plynofikována, mají ostatní vedení a prvky modrozelené infrastruktury prioritu před budováním nového nízkotlakého rozvodu plynu.

Příklad formulace, jak formulovat obecné zásady odkanalizování:

Územní plán dále stanovuje následující zásady pro odkanalizování a odvodnění:

Veškeré zastavitelné plochy a plochy přestaveb budou odkanalizovány oddílným systémem kanalizace a bude na nich důsledně vyžadováno hospodaření se srážkovými vodami následovně – srážkové vody budou vsakovány na vlastním pozemku stavby nebo v jejím okolí a pouze pokud podloží prokazatelně neumožňuje však, budou před vypuštěním do vodoteče anebo dešťové kanalizace bržděny v retenčních nádržích.

Srážkové vody z veškerých zpevněných plochy veřejných prostranství budou vsakovány, pouze pokud podloží prokazatelně neumožňuje však, budou před vypuštěním do vodoteče anebo dešťové kanalizace bržděny v retenčních nádržích.

Příklad formulace, jak upravit obecné zásady zásobování plynem:

Územní plán stanovuje podmínky pro optimalizaci fungování stávajícího systému. Cílem návrhu je zabezpečení dodávek zemního plynu pro zastavěné území a zajištění zásobování vymezených zastavitelných a přestavbových ploch, pokud nová vedení nekolidují prostorově s potřebnými prvky modrozelené infrastruktury. Zastavitelné a přestavbové plochy mohou být budou napojeny na stávající středotlakou nebo nízkotlakou distribuční síť zemního plynu.

článek 92

(1) Vnitroblok je část stavebního bloku vymezená zpravidla zadními fasádami zástavby a zpravidla veřejně nepřístupná, může být částečně, výjimečně i zcela zastavěná.

Součástí vnitrobloků jsou často nezpevněné plochy s vegetací, které doplňují městskou přírodu.

(2) Vnitrobloky se zpravidla vyskytují v lokalitách a plochách typu struktury (01) rostlá struktura, (02) bloková struktura, (03) hybridní struktura a (04) heterogenní struktura.

(3) Ve stabilizovaném území je při provádění změn v území v rámci vnitrobloků nutné nesnižovat kvalitu životního prostředí (s ohledem na obytné využití zástavby po obvodu vnitrobloku), zároveň je nutné v závislosti na místních podmínkách a v souladu s cílovým charakterem lokality doplňovat nezpevněné plochy.

článek 96

koeficient zastavění stavebního bloku

Není stanoven nástroj k ochraně nezpevněných ploch a vegetace jako například koeficient zeleně pro zastavitelné plochy ani pro stabilizované plochy.

Není stanoven ani koeficient zastavění bloku pro podzemní podlaží. Pro rostlou, blokovou a hybridní strukturu (tj. centrum, širší centrum a většinu nové zástavby v transformačních a rozvojových plochách nových struktur) je umožněno prostavět blok v úrovni 1NP 100 %.

Koeficient zastavění bloku u hybridní struktury (většina nových struktur) je u malého a středního bloku vysoký (95 %, cca 85 %).

návrh a odůvodnění připomínky k článkům 92 a 96

Doplnit zásadu nesnižování rozsahu ploch zasakujících dešťovou vodu a plošného rozsahu zeleně.

Doplnit zásadu, že je-li nahrazována stávající vegetace nově vysazovanou, musí být náhrada ekologicky adekvátní.

Doplnit koeficient zeleně nebo jiný obdobný nástroj, který zohlední alespoň rámcově míru ochlazování okolí a ukládání uhlíku a míru vsaku dešťové vody pro různé povrchy. To znamená, že bude zeleň na rostlém terénu započítávat více než na konstrukcích. Definovat kompenzační opatření v případě výjimečně možného 100% zastavění bloku v úrovni některého z podlaží. Stanovovat přesné hodnoty individuálně v krycích listech lokalit.

Snížit podíl zastavěnosti malých a středních bloků u rostlé, blokové a hybridní struktury plošně či individuálně v krycích listech lokalit.

Vegetace ve vnitrobloku je zásadní pro ovlivňování mikroklimatu přímo v obytném prostředí. Je ale ohrožena tendencemi vnitrobloky zastavovat nebo zpevňovat (například kvůli rozšíření kapacity parkování).

Proto je nezbytné nastavit zásady pro její ochranu a zamezení úbytku nezpevněných ploch a vlastní vegetace. Protože vzrostlé stromy mají vyšší chladicí výkon evapotranspirací i rychleji ukládají uhlík, je třeba zavést také princip, že stávající vegetace má vyšší prioritu než nově založená.

Náhrada vzrostlé vegetace je tak ekologicky adekvátní pouze pokud je nová výsadba rozsahem větší.

V částech města nejhůře zasažených problematickou tepelného ostrova a s nejmenším podílem zasakování je umožněno nejhustší zastavění. Koeficient zastavění bloku u rostlé a blokové struktury (centrum + širší centrum) vychází ze stávajícího, nikoli cílového stavu - především u malých a středních bloků je nepřiměřeně vysoký. Koeficient zastavění bloku u hybridní struktury (většina nových struktur) je u malého a středního bloku neodůvodněně vysoký (95 %, cca 85 %).

V centrální části města by mělo docházet naopak ke snižování podílu zastavění bloků - viz Mnichov, kde to na tom pracují cíleně už od 80. let.

článek 108

(1) V nezastavitelné ploše jsou přípustné takové změny, které splňují některou z následujících podmínek:

...

c) v produkčních lokalitách znamenají snížení SES v rámci zemědělských ploch, za které se považují plochy podrobnějšího strukturálního členění pole, louka a pastvina, ovocný sad a zahrada, zahradnictví a vinice,

článek 132

Vody a vodní toky jsou zařazeny do technické infrastruktury.

návrh a odůvodnění připomínky

Neumožňovat snížení SES v žádných plochách kromě ploch zastavitelných a ploch přestavby.

Zemědělská krajina v okolí Prahy je z hlediska zelené infrastruktury vybavena převážně nedostatečně, není proto žádoucí umožnit další zhoršení tohoto stavu.

Zařadit vody a vodní toky včetně celé říční krajiny do zelené infrastruktury a požadovat důsledné propojení do jednoho uceleného a propojeného systému s preferencí zasakování a retence dešťových vod.

Fungování vegetace a tedy i zelené infrastruktury je závislé na vodním režimu, je proto nezbytné na obojí nahlížet jako na jeden propojený celek a tak ho navrhovat.

článek 137

zásobování teplem

(1) Metropolitní plán vymezuje následující prvky sítě zásobování teplem:

- a) tepelné zařízení, objekt sloužící k výrobě nebo distribuci tepla pro soustavy centrálního zásobování teplem,
- b) hlavní tepelný napáječ, páteřní liniíovou stavbu rozvodu tepla soustavy centrálního zásobování teplem,
- c) tepelný napáječ, trubní trasu rozvodu tepla soustavy centrálního zásobování teplem.

(2) Metropolitní plán stanovuje podmínky pro optimalizaci fungování stávajícího systému centrálního zásobování teplem. Systém zásobování teplem na pravém břehu Vltavy – pražská teplárenská soustava – bude dále využíván a v rozvojových plochách nacházejících se v přímém dosahu systému dále rozvíjen. Metropolitní plán v souladu s územní energetickou koncepcí hl. m. Prahy stanovuje v dosahu stávající sítě centrálního zásobování teplem pro zástavbu hromadného bydlení a veřejné vybavenosti přednostně využívat teplo z tohoto systému.

(3) V Metropolitním plánu jsou vymezena pouze nadřazená vedení tepelných napáječů systému centrálního zásobování teplem nebo vedení tvořící propojení stávajících ostrovních soustav, která odpovídají měřítku územního plánu.

(4) Výčet tepelných zařízení a tepelných napáječů navrhovaných Metropolitním plánem spolu s výčtem příslušných územních rezerv je uveden v příloze č. 2/700.

návrh a odůvodnění připomínky

Zároveň s aktualizací územně energetické koncepce doplnit do zásad technické infrastruktury v rámci priorit zásobování energií referenci obnovitelných zdrojů energie před ostatními.

Územní plán může stanovit priority zásobování energií na základě veřejného zájmu formulovaného prostřednictvím územní energetické koncepce.

článek 164

Metropolitní plán nevymezuje plochy a koridory, v nichž je podmínkou pro rozhodování o změnách v území vydání regulačního plánu.

článek 165

Metropolitní plán nevymezuje plochy a koridory, v nichž je podmínkou pro rozhodování o změnách v území zpracování územní studie.

návrh a odůvodnění připomínky k článkům 164 a 165

Tam, kde zůstane použita parametrická regulace a vymezení prvků bodem, podmínit rozhodování v území vydáním územní studie nebo regulačního plánu.

Do zadání regulačního plánu nebo zásad zpracování konkrétní územní studie popsat zásady koncepčního přístupu a podrobné požadavky na adaptační a mitigační opatření, zejména centra a veřejná prostranství a funkce v nich, pěší dostupnosti a zelenou infrastrukturu včetně ochrany a koeficientu zeleně a řešení konkrétních vegetačních prvků, zejména stromořadí. Případně také zásady vypořádání střetu mezi památkovou hodnotou a ochranou klimatu u energetických sanací a využívání obnovitelných zdrojů energie.

Místo požadavků na podmínění rozhodování v území pořízením regulačních plánů nebo územních studií s podrobně stanovenými požadavky MP používá ve velkém množství parametrické regulativy vyžadující provedení nějaké nespécifikované koordinace v území, která ale nemá stanoveny žádné podrobnější požadavky ekvivalentní k zadání regulačního plánu nebo požadavků na zpracování územní studie.

To znamená, že nejsou stanoveny ani žádné konkrétní požadavky na podrobnější řešení problematik zásadních pro adaptaci na změnu klimatu a snížení negativního vlivu Prahy na klima.

Je proto třeba je stanovit konkrétně v rámci krycích listů lokalit anebo podmínit v daném území rozhodování v daném území pořízením regulačních plánů nebo územních studií.

článek 92

vnitrobloky

Zásady pro konkrétní lokality jsou velmi obecné a tudíž obtížně posouditelné z hlediska souladu záměru s nimi. Nezahrnují místní specifické požadavky, nejsou stanoveny zásady a požadavky na zelenou infrastrukturu, není stanovena hierarchie center a zajištění / ochrana občanské vybavenosti v nich.

návrh a odůvodnění připomínky

Do krycích listů lokalit popsat zásady koncepčního přístupu a podrobné požadavky na adaptační a mitigační opatření, zejména centra a veřejná prostranství a funkce v nich, pěší dostupnosti a zelenou infrastrukturu včetně ochrany a koeficientu zeleně a řešení konkrétních vegetačních prvků, zejména stromořadí. Případně také zásady vypořádání střetu mezi památkovou hodnotou a ochranou klimatu u energetických sanací a využívání obnovitelných zdrojů energie.

závěrem

tématické publikace Arniky

Praha adaptovaná – Dobrymi zmenami k zitelnemu mestu

<https://arnika.org/praha-adaptovana-dobrymi-zmenami-k-zitelnemu-mestu>

Analýza právního prostředí procesu posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) vzhledem k otázce adaptace a mitigace změny klimatu v urbanizovaném prostředí ČR

<https://arnika.org/analyza-pravniho-prostredi-procesu-posuzovani-vlivu-na-zivotni-prostredi-eia-vzhledem-k-otazce-adaptace-a-mitigace-zmeny-klimatu-v-urbanizovanem-prostredi-cr>

Klimatická změna a města

<https://arnika.org/klimaticka-zmena-a-mesta>

Lokální adaptace na změnu klimatu: případové studie pražských čtvrtí

<https://arnika.org/lokalni-adaptace-na-zmenu-klimatu-pripadove-studie-prazskych-ctvrti>

Lokální adaptace na změnu klimatu: případové studie pražských čtvrtí II.

<https://arnika.org/lokalni-adaptace-na-zmenu-klimatu-pripadove-studie-prazskych-ctvrti-ii>

Lokální adaptace na změnu klimatu: případové studie ze zahraničí

<https://arnika.org/lokalni-adaptace-na-zmenu-klimatu-pripadove-studie-ze-zahranici>

Občanův průvodce územním a stavebním řízením (po novele stavebního zákona)

<https://arnika.org/obcanuv-pruvodce-uzemnim-a-stavebnim-rizenim-po-novele-stavebniho-zakona>

Občanův průvodce po procesu EIA

<https://arnika.org/obcanuv-pruvodce-uzemnim-a-stavebnim-rizenim-po-novele-stvebniho-zakona>

Občanův průvodce po územním plánu (po novele stavebního zákona)

<https://arnika.org/obcanuv-pruvodce-po-uzemnim-planu-po-novele-stavebniho-zakona>

o autorkách

Ing. arch. Anna Vinklárková

Vystudovala architekturu se specializací na územní plánování na Fakultě architektury ČVUT. Dlouhodobě se věnuje aspektům udržitelného plánování a kontextu klimatických změn v rámci územního rozvoje měst. V Arnice se soustředí na informování a zapojování veřejnosti v klíčových otázkách rozvoje Prahy, jako je příprava Metropolitního plánu nebo budoucnost brownfieldů a upozorňuje veřejnost na problematiku rozhodování úřadů. Spolupracuje na projektu Zeleného kruhu Měníme klima v legislativě, kde se podílí na kritice nového stavebního zákona z pohledu ochrany životního prostředí a účasti veřejnosti. Také je členkou mezioborového týmu aplikovaného výzkumu Možnosti a limity participativního bydlení v ČR financovaného Technologickou agenturou ČR (TAČR).

Mgr. Michaela Babišová

Absolvovala magisterský program Sociální a kulturní ekologie na Fakultě humanitních studií, kde se zároveň aktivně angažovala ve studentském klimatickém hnutí.

Pracuje v rámci programu Centrum pro podporu občanů, kde se v týmu zabývajícím se územním rozvojem Prahy podílí na projektech se zaměřením na zapojení veřejnosti. Je spoluorganizátorkou festivalu Za Prahu udržitelnou a sousedskou a pořádá vzdělávací akce pro veřejnost, zejména formou kritických urbánních procházek v terénu. Je spoluautorkou studií týmu Praha město pro život, které se věnují vztahu měst a klimatické krize se zaměřením na příklady dobré praxe.

Mgr. Valentýna Heřmánková

Odbornice na životní prostředí. Na Ústavu pro životní prostředí Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy získala navazující magisterský titul v oboru Ekologie a ochrana prostředí. Ve své diplomové práci se věnovala vlivu lesnického hospodaření na přítomnost mikrostanovišť významných pro biodiverzitu lesních organismů. V minulosti se podílela na vývoji EVVO programů pro mateřské a základní školy a na jejich lektorování. V Arnice pracuje jako odbornice kampaně Praha – město pro život.

Martina Valášková

V Arnice působí od srpna 2018. V rámci Centra pro podporu občanů je součástí dvou týmů. Jeden se zabývá městským plánováním a možnostmi, jak dosáhnout, aby Praha byla příjemná pro život. V roce 2021 realizovala podcastovou sérii Praha – město pro život. Dále v tomto týmu koordinuje vzdělávací aktivity a věnovala se také problematice vlivu dopravy na lokální klimatické podmínky. Druhý tým, kterého je součástí, se zabývá ochranou alejí a stromořadí. Zde zpracovává statistiky kácení, pomáhá s organizací [Tour de Aleje](#) (Cyklojízda na podporu alejí v České republice) a zajišťuje administrativní činnosti v projektech, hladký chod konferencí a dalších aktivit.

Bc. Karolína Plášková, M.A.

Studovala architekturu a interdisciplinární obor Social Design. Zajímá se o veřejný prostor, spravedlivé město a bydlení. Kromě externí spolupráce s Arnikou připravuje výstavy o architektuře a urbanismu. Od roku 2023 nastupuje jako nová ředitelka Galerie Jaroslava Fragnera. Tematizuje mimo jiné současné pracovní podmínky v architektuře.

Jejím zájmem je prezentovat architekturu jako prostředek pro zlepšení života lidí a obracet pozornost k projektům, které vznikaly na základě rozsáhlé participace s občany v lokalitě nebo přispívají ke zlepšení infrastruktury.

Arnika

Centrum pro podporu občanů se věnuje problematice územního plánu Prahy systematicky od roku 2008. Přestože tématu rozvoje Prahy se věnuje řada organizací, žádná s výjimkou Arniky nesleduje systematicky územní plán. V posledních letech se organizace zaměřuje na problematiku projevů klimatické změny v prostředí měst a zapojování aktivních komunit seniorů do rozhodování o životním prostředí. Pravidelně pořádá vzdělávací akce pro veřejnost a komunální politiky.

Centrum spolupracuje se širokou skupinou odborníků, se kterou mj. připravovala připomínky k Metropolitnímu plánu, posléze využitě řadou aktivních občanů. Ve své činnosti prosazuje účast veřejnosti na rozhodování, disponuje širokou sítí kontaktů na místní spolky a aktivní občany.